

**TÜRK STANDARDLARI
ENSTİTÜSÜ ADINA SAHİBİ :**
KUTLU TÜRKER

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
EMİN DAYIOĞLU

ADRES :
P.K. 73
Bakanlıklar/ANKARA

Telefonlar :
18 02 16
18 72 40/60

Telgraf Adresi :
STANDARD — ANKARA

Abone Şartları :
Yıllık : 180 TL.
Sayısı : 15 TL.

Reklam Tarifesi :
Arka kapak dışı — 2000 TL.
Ön ve arka kapak içi — 1500 TL.
İç sayfalar — 1000 TL.
Yarım sayfa — 500 TL.
TSE Markalı mamullere % 25
indirim uygulanır.

Dergide yayımlanan yazılardaki gö-
rüşler yazarlarına ait olup derginin
ve yazarın adı anılarak aktarılabilir.

DİZGİ ve BASKI :

YONCA MATBAASI
☎ : 18 97 56 ANKARA

STANDARD

EKONOMİK VE TEKNİK DERGİ

Sayı : 216

Yıl : 18

ARALIK 1979

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
Başbakan Süleyman Demirel TSE Yönetim Kurulunu Hukuka Aykırı Bularak Azletti	1 - 2
Şükrü Yürür Danıştay Kararı İle Genel Sekreterliğe Döndü	3
Muammer Taylak Danıştay Kararıyla Genel Sekreter Yardımcılığı Görevine Döndü	3
Marka Sözleşmesinde On ve Beş Yıllık Dolduran Firmalara Plaketleri İstanbul'da Verildi	4
Karabük Demir Çelik Fabrikalarında Standardizasyon Konulu Eğitim Programı Yapıldı	4
Enstitümüz İşçileri Grev Kararı Aldılar	5 - 6
Eğitimde Standardlaşma	7 - 14
Altın Kadar İyimi?	15 - 16
TSE Markası Alan Firmalar	16
Mecburi Yürürlüğe Konulan Standardlar	16
Nükleer Santrallerin Güvenlik Esasları, Güvenliği ve Çevre Etkileri	17 - 27
Standard Hazırlama Çalışmalarımız	28 - 30
Ulusal Zeytinyağı ve Zeytin Komiteleri İGEME'de Toplandı	30

OMO **ŞİMDİ, KATKILI GÜÇLÜ!**

Beyazlar şimdi daha da beyaz
Renkliler şimdi daha da parlak

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL TSE YÖNETİM KURULUNU HUKUKA AYKIRI BULARAK AZLETTİ

Başbakan Süleyman Demirel, TSE yönetim kurulunu hukuka aykırı bularak azletmiş ve bu konudaki Danıştay İstisari kararını enstitümüze göndermiştir.

Başbakan Süleyman Demirel, «Hukuken var olmayan şahıs ve organların yaptıkları bütün işlem ve eylemlerin ve ondan sonra devam eden bütün tasarrufların yokluk ile malul» olduğunu belirtmiş ve TSE olağanüstü genel kurulunu 9 Ocakta toplantıya çağırmıştır.

4 Aralık 1979 gün ve 303-8252 sayılı Başbakanlık yazısını aşağıda aynen sunuyoruz :

Özlük ve Yazı İşleri Genel Müdürlüğü
303-8252

4.12.1979

Danıştay istisari kararının uygulanması

Türk Standartlar Enstitüsü
Yönetim Kurulu Başkanlığına

Başbakanlığın 27.9.1978 gün ve 303-08661 sayılı yazısı ile Danıştaydan;

1. TSE Denetçilerinin TSE Genel Kurulunu toplantıya çağırıp çağıramayacağı,
2. Aynı Denetçilerin Yönetim Kurulunun yetkilerini üstlenip üstlenemeyeceği,
3. Yapılacak Genel Kurulun olağan mı, yoksa olağanüstü mü olacağı, hususlarında istisari mütalea estenilmiştir.

Danıştay III. Dairesinin 5.10.1978 tarihli ve E. 1978/1079, K. 1978/1104 sayılı cevabi mütaleasında;

1. TSE Denetçilerinin Yönetim Kurulunun görev ve yetkilerini üstlenemeyeceği ve TSE Genel Kurulunu toplantıyaçağıramayacağı,
2. Başbakanın bizzat TSE Genel Kurulunu toplantıya çağırabileceği,
3. Bu toplantının bir olağanüstü toplantı olacağı, belirtilmiştir.

Danıştay'ın bu mütaleasına ve mevcut mer'î mevzuata rağmen Başbakanlığın 12.10.1978 tarihli ve 388-10101 sayılı yazısı ile beş kişilik bir (Geçici Yönetim Kurulu) tayin edilmiştir. Bu tayin işleminin hiçbir hukuki dayanağı yoktur.

Şöyleki :

a. TSE Mevzuatında Geçici Yönetim Kurulu diye bir organa kesinlikle yer verilmemiştir. Hiçkimse Kanundan doğmayan bir yetkiyi kullanamayacağı gibi hukuken mevcut olmayan bir organ da ihdas etmek suretile ona tayinler yapamaz.

b. TSE Mevzuatına göre, Denetleme Kurulu ve Genel Sekreter hariç, bütün organlarına tayin ile değil seçim ile görevlendirme yapılır.

c. Danıştay istişari mütaleasında da Geçici Yönetim Kurulunun ihdas ve tayin edilebileceğine dair en küçük bir ifade yer almamıştır.

Hukuken var olmayan Geçici Yönetim Kurulundaki şahısların Başkan ve Üyeler olarak Enstitü yönetimine el koydukları, tayin ve azil muamelelerine giriştikleri ve kendi adlarına TSE Genel Kurulunu toplantıya çağırıp organlar ihdas ettikleri görülmüştür.

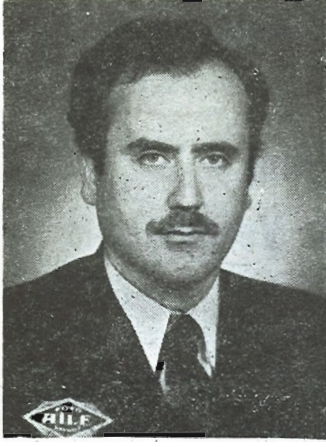
Hukuken var olmayan şahıs ve organların yaptıkları bütün işlem ve eylemler ve ondan sonra devam eden bütün tasarruflar yokluk ile malüldür. Bu bakımdan mevcut mevzuata ve Danıştay istişari mütaleasına göre hukuki varlıktan yoksun bulunan bugünkü Enstitü Yönetim Kurulu ve Organları hukuki varlığa sahip değildir.

Yargı kararlarının yerine getirilmesi, kamu hizmetlerinin yürütülmesinin sağlanması ve yürürlükteki mevzuata göre TSE yi meşru ve hukuki bir yönetime kavuşturmak amacıyla Danıştay istişari mütaleasına uygun olarak TSE Olağanüstü Genel Kurulunu aşağıdaki konuları görüşmek üzere 9.1.1980 günü toplantıya çağırıyorum.

Bütün Enstitü, evrak, karar ve işlemlerin Danıştay Mürettep Dairesinin 16.5.1979 gün ve K. 1978/10222 sayılı ilamının uygulanması amacıyla TSE tarafından göreve çağrılan Enstitü Genel Sekreteri Şükrü YÜRÜR'e teslimini rica ederim.

Süleyman DEMİREL
Başbakan

**ŞÜKRÜ YÜRÜR DANIŞTAY
KARARI İLE GENEL
SEKRETERLİĞE DÖNDÜ**

20.3.1978 tarihinde Enstitümüz Genel Sekreterliğine atanan Şükrü Yürür 15.10.1978 tarihinde bu görevinden alınmış-

tır. Kendilerine yapılan haksız işlem dolayısıyla Danıştay'a başvuran Sayın Yürür, yürütmeyi durdurma kararı almıştır.

Bu karar TSE yönetim kurulu uzun süre uymamış ve nihayet Danıştay mürettep Dairesinin kararının uygulama zorunluluğunu hissederek, kendine noter marifetiyle göreve davet edilmiştir.

Şükrü Yürür bu davete uyarak 4.12.1979 tarihinde yeniden TSE genel sekreteri olarak görevine başlamıştır.

Daha evvel üstün vazife anlayışı ile Enstitümüze değerli hizmetleri olan Sayın Yürür'ün dönüşü personelimiz arasında büyük sevinç ve memnuniyet yaratmıştır.

Genel Sekreterimiz Sayın Yürür 1944 yılında Sinop'da doğmuştur. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademiesinden mezun olan Yürür, İngiltere'de Üniversite üstü çalışma yaparak Ünye Endüstri Meslek Lisesinde İngilizce Öğretmenliği vazifesi ile devlet hizmetine girmişlerdir.

2 Ekim 1973 tarihinde Ankara Ticaret Odası Dış Ticaret Müdürlüğüne atanan Sayın Şükrü Yürür, 1 Ekim 1975 tarihinden 20 Mart 1978 tarihine kadar da Yurttaş Yurt Ürünleri Sanayii ve Ticaret A.Ş. Genel Müdürlüğü de yapmıştır.

Sayın Yürür'e dergimiz üstün başarılar temenni eder.

**MUAMMER TAYLAK
TÜRK STANDARDLARI
ENSTİTÜSÜ'NE DÖNDÜ**

10 Kasım 1976 yılında TSE Camiasına katılan gazeteci-yazar Sayın Muammer Taylak bu tarihlerde Yayın ve Tanıtma Müdürlüğü görevini ifa etmiş, 16 Mayıs 1977 tarihinde yeni ihdas olunan Yayın-Tanıtma ve Dokümantasyon Daire Başkanlığına getirilmişlerdir. Yönetim Kurulu'nun 9 Ocak 1978 tarih ve VI/1310 sayılı kararı ile Genel Sekreter Yardımcılığına getirilen Sayın Taylak, bu vazifesini yürütürken Kutlu Türker Başkanlığındaki geçici Yönetim Kurulu tarafından Trabzon Koordinatörlüğüne atanan ve bilahare heyet-i sıhhiye raporu ile rahatsızlığını Enstitüye bil-

dirmesi üzerine işine son verilmişti.

Sayın Taylak'a idarenin bu işlemiyle ilgili Danıştay 5. Daireye açtığı dava sonucu adı geçen daire tarafından yürütmeyi durdurma kararı verilmiş, TSE Yönetim Kurulu bu karar uyarak Taylak'ı göreve davet etmiş ve Genel Sekreterlik geçici bir süre için kendilerinin merkezde genel sekreterlik müşaviri olarak istihdamını uygun görmüşlerdir.

Sayın Taylak'a dergimiz TSE'ye tekrar dönüşünden dolayı sevincini bildirir, başarılar temenni eder.

Marka Sözleşmesinde Beş ve On Yılları Dolduran Firmalara Plaketleri İstanbul'da Verildi

Marka sözleşmesinde beş yılını dolduran 8, on yılını dolduran 5 firmaya, İstanbul Sanayi Odasında 9 Kasım 1979 tarihinde yapılan törenle plaketleri verilmiştir.

İstanbul Sanayi Odası Yönetim Kurulu başkanvekili Şaban Çavuşoğlu, tören sırasında yaptığı konuşmada «Standardizasyon, standartların uygulanması ve standartlara riayeti» medeniyetin en önemli simgelerinden biri olarak nitelemiş ve «Ülkemiz de, bu alanda TSE'nin olumlu ve etkin çalışmaları ile medeniyet yolunda büyük mesafeler aşmış bulunmaktadır» denmiştir.

Enstitümüz çalışmalarını, hazırlanan standartların, ülkemizin uluslararası pazarlara çıkmasını sağladığı için takdire değer olarak nitelemiş, sanayicilerin Türk standartlarına uymayı gönüllü olarak kabul ettiklerini söylemiştir.

Şaban Çavuşoğlu, «ülkemizde son yıllarda kötü örneklerini üzümlere gördüğümüz politik hegemonya alanlarından biri olmamasına inanmak istediğini» belirterek

standartların uygulanmasının kontrolü konusunda şunları söylemiştir :

«Bu gün her uygar ülkede, yürürlükteki standartların sanayiciler tarafından uygulanmasını kontrol eden kuruluşlar vardır. Ülkemiz de bu alanda mevcut boşluğu dolduracak bir kuruluşun, başarı ile görev yapacak şekilde tesis edilmesi, ciddi sanayicinin güvencesinin ve halkımızın iş âleminde güveninin temelini teşkil edecektir.»

Bu arada, Türk Standartları Enstitüsü Yönetim Kurulu Başkanı Kutlu Türker, yaptığı konuşmada Türk Standartlarına uygunluk belgesinin anlamı konusunda açıklamalarda bulunmuştur.

Daha sonra toplantıya katılanlar görüşlerini bildirirlerken, 1980 yılı ithalat rejimini kota saptama toplantısına TSE'nin katılmasını istemişlerdir.

Kablo imalatında istenen hammaddenin sağlanamaması nedeniyle ilgili standartlara uyulamadığı ve TSE markası kullanma hakkı olmayanlarında marka sahipleri

gibi hareket etmeleri eleştirilmiştir.

Eleştirilere karşı, TSE'nin kota toplantılarına katılacağı ve TSE markasının usulsüz kullanılmasına karşı cezai işleme geçildiği bildirilmiştir.

Hammaddenin yetersizliğiyle ilgili olarak TSE'nin yapabileceği tek şeyin revizyon çalışmaları sırasında bu konunun gözönüne alınması olduğu belirtilmiştir.

TSE markasını 10 yıldır başarı ile kullandığı için plaket alan Hayk Degirmencioglu, Türkkablo a.o., Kavel kablo ve elektrik malzemesi a.ş., Eternit san. a.ş., ve Ege sanayi a.ş. firmalarının yanı sıra şu kuruluşlar 5 yıl başarı ile marka kullandıkları için plaket almışlardır :

- Alce Elektrik san ve tic. a.ş.
- Emek elektrik end. a.ş.
- Eti Elektronik tic. ve san. a.ş.
- Tekfen end. ve tic. a.ş.
- Sümerbank Ereğli pamuklu san. müessesesi
- Ergür Kablo İstanbul
- Ergür Kablo Denizli
- Ticini elektrik malzemesi san. a.ş.

Karabük Demir Çelik Fabrikalarında Standardizasyon Konulu Eğitim Programı Yapıldı

Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü Karabük Demir Çelik Fabrikaları Müessesesi Müdürlüğünce düzenlenen «Norm ve Standardizasyon Çalışmaları ve Önemi» konulu eğitim programı 19-21 Kasım 1979 tarihleri arasında Karabük'te yapılmıştır.

Enstitümüzden, Metalurji Hazırlık Grubu Başkanı Erdoğan Te-

kin ve Standard Hazırlama Dairesi Başkanı Arıçtan Tönük'ün katıldığı eğitim programına, teknisyen, tekniker, usta başı ve teknik büro elemanı olarak, yaklaşık 50 kursiyer katılmıştır.

Program gereğince, birinci oturumda Standard Hazırlama Dairesi Başkanı Arıçtan TÖNÜK, Standard ve Standardizasyon kavramları, ça-

lışmaları ve ülkemizdeki gelişimi üzerinde durmuş, ikinci oturumda ise Metalurji Hazırlık Grubu Başkanı Erdoğan TEKİN çeliklerin sınıflandırılması ve standartlarını izah etmiştir. Her iki konuşmanın sonunda, konu ile ilgili tartışmalar yapılmış, kursiyerlerin soruları yanıtlanmıştır.

ENSTİTÜMÜZ İŞÇİLERİ GREV KARARI ALDILAR

Enstitümüzde çalışan işçiler, toplu sözleşme görüşmelerinde, Ekim ayında beliren Uzlaştırma Kurulunun da bir çözüm getiremediği anlaşmazlıklar üzerine greve gitme kararı almışlardır.

DİSK-SOSYAL İŞ sendikası bünyesinde teşkilatlanan, Enstitümüz işçilerinin istedikleri haklara Enstitü yönetiminin olumsuz eğilimi üzerine Ekim ayında toplu sözleşme görüşmeleri çıkmaza girmişti. 15 Ekim'de toplanan ve toplantılarını sürdüren Uzlaştırma Kurulu da «derde deva» bir çözüm getiremeyince grev için bütün kanuni işlemleri tamamlayan işçiler Aralık başında uygulamaya konularak, Enstitümüzde grev kararı alınmıştır.

SENDİKA GÖRÜŞÜ

Disk'e bağlı Sosyal İş periyodunun 15 Ekim 1979 tarihli 132 nci sayısında sendika görüşü açıkça belirlenmiştir. Toplu sözleşme görüşmelerinin çıkmaza girdiği bu tarihlerdeki yazının başlangıcı şöyledir :

«Türk Standardları işyerinde çalışan üyelerimiz adına sürdürülen sözleşme görüşmelerinde uyuşmazlık çıktı. İşveren temsilcileri sözleşme görüşmelerinin başından beri sürekli olumsuz bir tutum içinde-ler.»

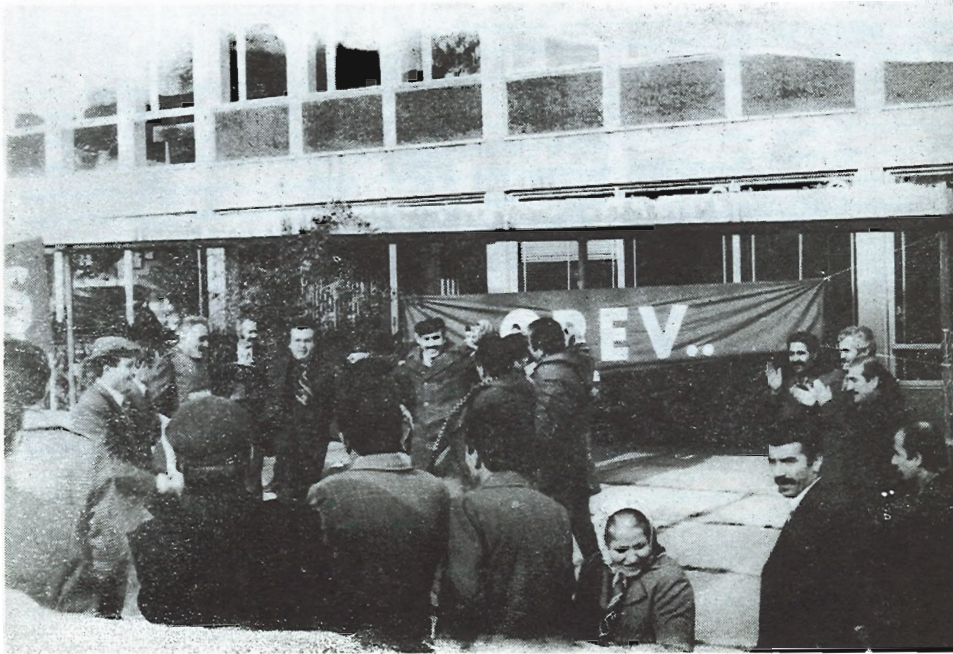
Sendika yayın organı, yine aynı sayısında, aynı yazının sonunda şöyle bir açıklamaya da yer vermiştir :

«TSE'de çalışan üyelerimiz, Sendikamız saflarında olmanın güven-

cesi içinde, sözleşmenin en ileri hakları içermesi gerektiğinde GREV silahı en etkin biçimde kullanılacak. Bu noktadaki kararlılık toplantıda çok açık olarak belirtildi. Şimdi yasal prosedür işletiliyor.»

GREV SIRASINDA ENSTİTÜ ÇALIŞMALARI DURACAK

Aralık başında, başlayan Grevin Enstitümüzde bütün çalışmaları durmuştur. Şöyleki; Enstitü yöneticileri yönetici sorumluluğu içinde meseleleri uzak görüşlülükle ele alıp gerekli tedbirleri zamanında almadığı için Enstitü, bu görev ihmalî ve tedbirsizliği yüzünden maddi ve manevi büyük kayıplara uğramıştır. Bunun en tipik örneği işveren temsilcisi olarak toplu sözleşme müzakerelerine katılan Ens-

titü yöneticileri, grev dışı kalacak işçileri (kalorifer, bekçi, vb). kanunı süresi içinde tespit etmediği ve bununla ilgili gerekli teşebbüsleri yapmadıkları için Enstitü kötü hava şartları içinde elektrik, su ve kaloriferden mahrum bırakılmış, böylece Enstitü batıl ve iş göremez hale getirilmiştir.

Yaratılan ve sebep olunan bu şartlar altında greve sürüklenen TSE, kuruluş amacı olan, her türlü madde ve mamüller ile usûl ve hizmet standartlarının hazırlama ve belgelendirme gibi ülke ekonomisi için zaruri olan hayati görevlerini yapamaz hale gelmişlerdir.

Bilhassa Araç, Montaj işleri, işler aksayınca geçici bir tedbir olarak bir muciple Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına verilmiştir. Bu gelir kaynağını kaybeden Enstitümüz günler ilerleyince gelir getiren bütün kaynaklarını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya gelmiş ve böylece iktisaden çıkmaza girmiştir. Ay-

rica kamu oyununda da yıpranarak, kişiliğine olan güveni sarsılmıştır.

Türk Sanayicisi ise taleplerine zamanında cevap alamadıkları için hizmetleri aksamış bu durum ise zaten yaralı olan ülke ekonomisine bir darbe daha indirmiştir.

Grevin biran evvel neticelenmesi ve Enstitümüzün tekrar normal çalışmalarına başlaması dergimizin yegane temennisidir.

ENSTITÜMÜZDE SENDİKALAŞMA HAREKETİ

Enstitümüzde sendikalaşma hareketi, Enstitümüz işçilerinden bir bölümünün Tez Büro İş Sendikasına kayıt olmasıyla başlamıştır. Ancak söz konusu sendika Enstitü kapsamında önemli bir çalışma yapmadan istifalar başlamıştır.

Daha sonra Sayın Şadi Pehlivanoglu Başkanlığındaki Yönetim Kurulu zamanında Standard İş Sendikası, yönetimle uyum içinde çalış-

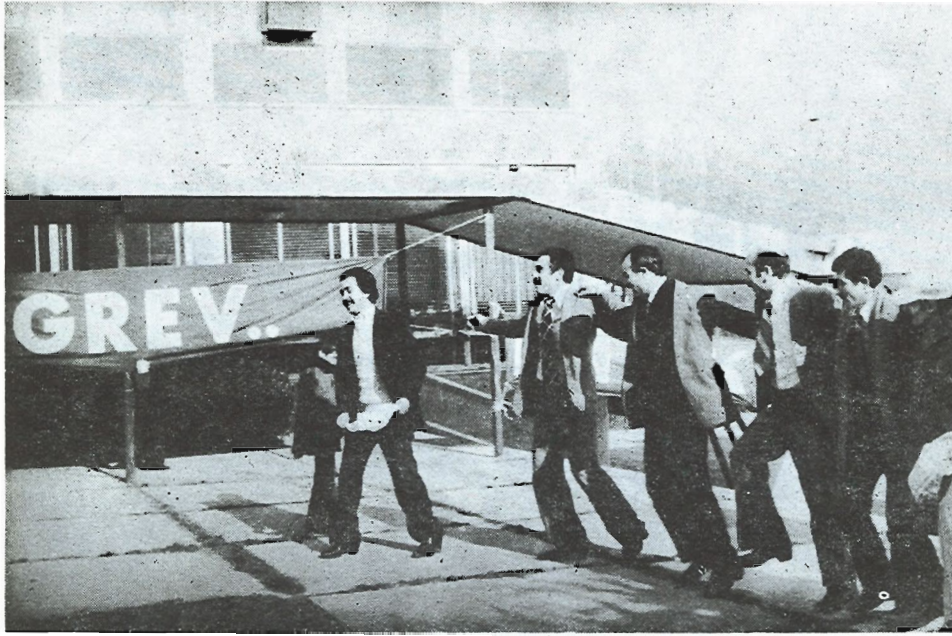
malar yapmıştır. Yönetimin değişmesiyle bahsettiğimiz bu iş barışı bozulmuştur.

Sendikalaşma hareketinin yeniden gündeme geldiği son yıllardaki çalışmalar Enstitümüz işçilerini Sosyal İş bünyesinde teşkilatlanmaya götürmüştür. Halen bu sendika üyesi 51 işçi bulunmaktadır.

ENSTITÜMÜZ TARİHİNDE İLK GREV KARARI

Enstitümüz işçilerini temsil eden Sosyal İş Sendikasının, Enstitü yöneticilerinin kararsız tutumu nedeniyle almış oldukları Grev kararı TSE tarihinde ilk olmak özelliğini taşımaktadır.

Dergimiz, Grevin kısa süreli olmasının Enstitümüz ve işçilerimiz için daha olumlu sonuçlar doğuracağı görüşündedir. İşçilerimizin kısa zamanda haklarını alacaklarına ve Enstitümüz tarihindeki ilk grevin başarıyla sonuçlanacağına inanıyoruz.

EĞİTİMDE STANDARDLAŞMA

MİLLÎ EĞİTİM TEMEL KANUNU AÇISINDAN STANDARDLAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİR BAKIŞ DENEMESİ

— VI —

Rıza KARDAS

MİLLÎ EĞİTİM TEMEL KANUNU AÇISINDAN EĞİTİM VE ÖĞRETİM ALANINDA GÖREV VE SORUMLULUK

«Millî Eğitim Temel Kanunu», «Altıncı Kısım»da, «Eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluk» konusunda, dört maddeye yer vermektedir. Bunlardan ilki, «yürütme, gözetim ve denetim»e ait bulunmaktadır. Kanunun öngördüğü yönde;

«Eğitim ve öğretim hizmetinin, bu Kanun hükümlerine göre Devlet adına yürütülmesinden, gözetim ve denetiminden Millî Eğitim Bakanlığı sorumludur.¹

Esasen, bu madde, Kanunun gerekçesinde de belirtildiği gibi², Anayasa'nın bir maddesiyle çok yakından, diğeriyle de oldukça yakınlık arzeden yönüyle bağlantılı bulunmaktadır. Nitekim bu bağlantı, aynı zamanda, Anayasa'da da ifade edildiği üzere, «Eğitim ve öğretim Devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir»³ ve «Halkın öğretim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama Devletin başta gelen ödevlerinden»⁴ anlayışının paralelliğinde ve desteğinde çok açık ve seçik şekilde tesis edilmiş Devletçe birörnekleştirilmeye yönelik bir standardlaştırma öngörmektedir.

Bir bakıma, yerinden yötemi-min hâkim olduğu A.B.D. gibi bir

ülkede, mahallî idarelerin, mahallî okul sisteminin işletilmesinde, geniş ölçüde bir karar mekanizmasını faaliyete geçirdiği şartlarda bile yine eğitimin kontrolü söz konusudur.⁵ Nitekim, eğitimde eyalet katkısının bir çok yönlerini sistemleştirmeye ve eyalet otoritesini artırmaya doğru bir hareket vardır.⁶

Ayrıca, 8/6/1965 tarih ve 625 sayılı «Özel Öğretim Kurumları Kanunu»nun «Özel Öğretim Kurumları Millî Eğitim Bakanlığının denetimi ve gözetimi altındadır»⁷ ve «Özel okullarda yönetim, eğitim ve öğretim, aynı derecedeki Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye göre düzenlenir»⁸ hükümleri muvacehesinde de, gözetim ve denetim yetkisinin anlamı, standardlaştırılmanın terimleri itibariyle, bir kalite kontrolünün gerekli şartını, en açık ve seçik şekilde ortaya koymaktadır. Bununla beraber, yine bilinmelidir ki, Anayasa ile kayıtlı, «Herkes bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir»⁹ anlayışının çerçevesinde, «kişinin hakları» da «Devletin gözetim ve denetimi altında» ancak sınırlanmış olmakta, yoksa mutlak bir Devlet tekeli modeli getirmemektedir. Eğer bu sınırlandırma, bir Devlet tekeli modeli olarak anlaşılacak olsa bile, bu durumda, «Devletin gözetim ve denetimi altında» ancak Millî Eği-

tim Bakanlığı'nın mutlak otoritesince şart koşulan standartları sağlayacak esaslar çerçevesinde cevap verilmiş, yani «Devlet okulları ile erişilmek istenen seviye» sınırı ile çevrilmiş olarak, bir «bilim ve sanat hürriyeti» söz konusudur.

Esasen, «Millî Eğitim Temel Kanunu»nun «temel ilkeler»i arasında yer alan «Her yerde eğitim» ilkesinde belirtilen;

«Millî Eğitim amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, iş yerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır.

«Resmî, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Millî Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Millî Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.»¹⁰

şeklindeki hükümleri muvacehesinde de, «denetim» yetkisinin ev, çevre, iş yerleri ve her yer olmak ve her fırsatta gerçekleştirilmek şartıyla, mekân ve zaman kadrosu genişletilerek, Millî Eğitimin amaçlarına uygunluk bakımından, bir kalite kontrolü demek olduğu da çok açık ve seçik olarak ortadadır.

«Millî Eğitim Temel Kanunu», gözetim ve denetimi her yer ve her fırsatta genelleştirdiği ve yaygınlaştı-

tırdığı cihetle, bunun dışındaki bir uygulamaya cevaz vermeyen bir tutum içinde, «yasaklık» kavramını da şöyle belirlemektedir :

«Askerî maksatlarla açılacak okullar hariç, bu Kanun hükümlerine aykırı hiç bir eğitim faaliyetinde bulunulmaz.»¹¹

Görülüyor ki, «askerî maksatlarla açılacak okullar» istisnası ile, Devletin gözetim ve denetimi dışında, hiç bir eğitim faaliyetinin söz konusu edilemeyeceğini, böylece gözetim ve denetim dışında bir uygulamanın «yasaklık» ile hüdutlanmış bir hüviyet içerisinde bulunduğunu göstermektedir.

Aslında, bu «yasaklık» kavramı, «Türk toplumunun çağdaş uygarlık seviyesine erişme ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini koruma amacını güden... Devrim kanunlarının, bu Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılmaz ve yorumlanamaz»¹² olarak vasıflandırdığı ve böylece «Anayasa denetimi dışında tutulan»¹³ 3/Mart/1340 [1924] tarihli ve 430 sayılı «Tevhid-i Tedrisat Kanunu»nun ilgili maddesinin, «Türkiye dahilindeki bütün müessesat-ı ilmiyye ve tedrisiyye Maârif Vekâletine merbuttur»¹⁴ hükmüyle de temellendirilmekte ve pekiştirilmektedir.

Zaten «Tevhid-i Tedrisat Kanunu»nun dayandığı temel görüş ve düşünce, Türkiye Cumhuriyeti dahilinde bütün Millî Eğitim müesseselerinin bağlı bulunduğu biricik yer olan Millî Eğitim Bakanlığı'nın, Cumhuriyetin Millî Eğitim siyasetini duygu ve fikir birliği içerisinde düzenlemek¹⁵ ve dolayısıyla «eğitim ve öğretimin millî tek okul sistemi içinde umumileştirilmesi»¹⁶ şeklinde birörnekleştirilip standardlaştırmak yönünde bir temel felsefeyi paylaşmaktadır. Gayet tabiidir ki, bu temel felsefede, her yer ve her fırsatta Devletin gözetim ve denetimini gerçekleştirmeye yönelecektir.

Demek oluyor ki, «Millî Eğitim Temel Kanunu» kendi «hükümlerine aykırı hiçbir eğitim faaliyetinde bulunulmaz» hükmünü, bir «yasaklık» konusu yaparken, «Tevhid-i Tedrisat Kanunu»nun ruhuna uygun olarak, «bir Devletin kültür

ve eğitim politikasında milletin fikir ve duygu itibarıyla birliğini sağlamak için» bir madde metni tedvinini öngörmüş ve böylece, «**Millî Eğitim Temel Kanunu**» hükümlerine aykırı düşecek hiçbir eğitim faaliyetinde bulunulamayacağı hükmünü getirmek suretiyle, eğitim ve öğretim hizmetinin Devlet adına yürütülmesinden gözetim ve denetiminden sorumlu olma» ve millî kültürümüzü duygu ve fikir birliği içerisinde ilerletmekle görevli bulunan Millî Eğitim Bakanlığı'nın dışında hiç bir kuruluşun Türk insanının gönlüne ve kafasına muhteva kazandırmakta yetkili olamayacağını ve dolayısıyla Millî Eğitim Bakanlığı'nın temel felsefesini mutlak otorite olarak kabul edileceği anlayışını getirmiştir.

Bu bakımdan, **Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu** gibi bir kuruluşun da, «millî kültür ve eğitime yardımcılık görevi»ni yaparken, bu görevini «tarafsız» görünümü tavrını takınmak şeklinde değil, «millî kültür ve eğitime yardımcılık görevinde Türk Millî Eğitiminin temel görüş, amaç ve ilkelerine uyum» yönünde «yayın esasları»nı düzenlemek ve ayarlamak, «Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanunu»¹⁷ nun bir gereği olduğu kadar aynı zamanda, Devleti kuran temel kanunun da desteğinde bulunan bir kanun gereğidir.

Hattâ, yüksek mahkemeler bile, taraf olan bir idare olarak, Millî Eğitim Bakanlığı'nın işlemlerinden dolayı açılacak davalarda, yargı yetkisini kullanırken, söz konusu Bakanlığın, eğitim ve öğretim hizmetlerine ilişkin tasarruflarını genel çerçevede değil, «Tevhid-i Tedrisat Kanunu»nun özüne ve ruhuna uygun olup olmadığı yönünden değerlendirmek ve bu cümleden olmak üzere, ancak Bakanlık, temsil ettiği temel felsefesi ile çatışıp çatışmadığı, buna ters düşüp düşmediği noktasından yoklamak durumunda ve zorunda bulunmalıdır. Çünkü; idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu unutulmamalı ve bu sebepten ötürü de, Millî Eğitim Bakanlığı'nın tasarruflarını, mücerret bir temelde değil, müşahhas bütünlüğü içinde onun görev alanlarını belirleyen, temel görüş ve ilkeler ile duygu ve fikir birliğini ve dayanışma gayelerini gözetken bir eğitim politikasının tu-

tarlılığına nispeti içerisinde değerlendirilmesinin zarureti hesaba katılmamalıdır.

Bu itibarla, Millî Eğitim Bakanlığı'nın alternatifi olan görüşün geçerli olabilmesi için, Bakanlığın temsilciliğinde belli rolü ve statüyü teşkil eden, onun temel felsefesi ile zıtlasma durumunda bulunmamalıdır. Başka deyişle, Millî Eğitim Bakanlığı'nın her yer ve her fırsatta Devletin gözetim ve denetimi yetkisini kullanabilmesindeki kanunî ve meşru otoritesi her yer ve her fırsatta hesaba katılmalıdır. Mahkeme de bu otoriteye, belirli alanlar içinde elbette yer vermek zorundadır. Hattâ bu meşrû ve Kanunî otoriteye, bir bakıma, uymak-lada sınırlı bulunmaktadır.

Bir başka taraftan, «okul açma yetkisi»de, devletin gözetim ve denetiminin dışında tutulamaz. Bu sebepten ötürüdür ki, «**Millî Eğitim Temel Kanunu**» ilgili maddesinde :

«Türkiye'de hiçbir örgün eğitim kurumu Millî Eğitim Bakanlığı'nın izni olmaksızın açılmaz.

«Millî Eğitim Bakanlığı veya diğer bir Bakanlık tarafından açılmış veya açılacak örgün eğitim kurumları (askerî liseler dahil) ile özel eğitim kurumlarının derecelerinin tayini Millî Eğitim Bakanlığına aittir.

«Askerî eğitim, kurumlarının dereceleri Millî Savunma Bakanlığı ile birlikte tespit edilir.

«Diğer Bakanlıklara bağlı orta kurumlarının program ve yönetmelikleri, ilgili bakanlıkla Millî Eğitim Bakanlığı tarafından birlikte yapılır ve Millî Eğitim Bakanlığınca onanır.

«Yüksek okulların program ve yönetmelikleri (Harp Okulları hariç) Millî Eğitim Bakanlığının görüşü alınmak şartıyla, ait olduğu bakanlık tarafından hazırlanır ve Millî Eğitim Bakanlığınca incelenerek onanır.

«Diğer Bakanlıklar'a bağlı Orta ve Yüksek dereceli okullar Millî Eğitim Bakanlığının gözetim ve denetimine tabidir.»¹⁸

şeklinde önceki maddelerin desteğinde, Millî Eğitim Bakanlığı'nın gözetim ve denetim yetkisini belirlemektedir.

Kanunun öngördüğü bu hükümlere göre, madde gerekçesinde de belirtildiği gibi, «Millî Eğitim Bakanlığı'nın okul açma konusunda diğer bakanlıklarla olan ilişkilerine daha da açıklık getirilmekte»¹⁹ olduğunu ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın, hususiye standardlaştırma modeli olan her derece ve türü ile **millî tek okul sistemi**'nin yaygınlaşmasından sorumlu bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Her ne kadar, «**Millî Eğitim Temel Kanunu**» madde muhtevası olarak, en açık ve seçik şekliyle «**Özel**» kuruluş niteliğinde bir okullaşmayı, yukarıda belirtilen «**temel ilkeler**»den olan «**her yerde eğitim**» ilkesindeki «resmî, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitim faaliyetleri» cümlesinden de ötede, bir atif sistemi ile temellendirilmesine ancak «özel öğretim kurumlarının derecelerinin tayini Millî Eğitim Bakanlığına aittir» hükmünün sınırlı anlayışı içinde yer verilmekteyse de, «Anayasa, öğretim derecesi bakımından herhangi bir tahdit koymaksızın ve hattâ mecburî olan ilk öğretim için dahi bir Devlet tekeli kurmayı düşünmeksizin, özel okulları açık ve kesin bir şekilde benimsemiştir.

«Bu konuda ilgi çekici bir noktada da, Anayasanın **özel okullar** için kabul ettiği kıstasdır. Devlet okullarının yetersiz seviyesini, bir mânâda tespit ve tescil eden Anayasa, özel okullar için, bu seviyeyi değil de, Devlet okullarıyla erişilmek istenen seviyeyi kıstas olarak almıştır.

«Aslında bu kıstas, gerçek bir ölçü değildir; belli bir maddî muhtevadan mahrumdur; derece ve şumülü belli olmayan müphem bir temenni ve hattâ ümide dayanmaktadır. Böyle olmakla beraber, Devlet okullarının seviyesi yönünden, gerçekçi bir görüş ve hükmün sonucu olmak bakımından, dikkati çekmektedir... (Böylece) eğitim ve öğretimin, Devletin gözetim ve denetimi altında serbest olması, eğitim ve öğretimin hiç bir surette Devlet tekeli altına alnamayacağını da tam bir açıklık ve kesinlikle ortaya koymaktadır.»²⁰ Bununla be-

raber, her ne kadar, Devlet tekelinin söz konusu edilmemesi demek, «**özel**» olan ve özelliği Anayasa'ca korunan sistemin, millî tek okul sisteminin dışında tutulması demek değildir. İşletmede Devlet tekeli asla söz konusu değildir; fakat mutlak Devlet otoritesi, sistemin bünyesinde, dokusunda varlığını sürdürmek durumundadır.

İşte, Anayasa'nın «özel okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir» şeklinde olan âmir hükmü muvafacesinde, Anayasa'nın bu hükmünü yerine getirmek üzere, 30/Temmuz/1338 [1922] tarihli «**Mekâtib-i Husûsiyye Talimatnâmesi**»nden 8/Haziran/1965 tarih ve 625 sayılı «**Özel Öğretim Kurumları Kanunu**»na geçmek, daha doğrusu geçebilmek imkân ve fırsatı doğmuştur.

Mecburi, genel ve parasız okul yerine özel okul açma isteğinin de belli başlı sebepleri bulunsu gerektir. Nitekim bu sebepleri bir anlamda :

«a) Genel eğitim okullarının, özel grupların kültür anlayışı ölçülerine göre yetersizliği ve mükemmel olmayışı;

«b) Kast zihniyetinin zümre ve sınıfların ayırıcı peşin-hükümlerinin ağır basması;

«c) Din ve mezhep ayrılıklarına göre olan cemaatlerin hayat şekilleriyle o zamandaki devlet topluluğunun hayat anlayışı ve ilişkileri arasındaki bağdaşmazlık.»²¹ şeklinde sınıflamak da mümkün görülmektedir.

Bu türlü faktörlere göre, özel öğretim kurumlarının açılışını ana gerekçe olarak değerlendirmek, memleketimiz mevzuatı ve teâmülü bakımından da pek uygun mütalâa edilemez.

Her ne kadar imtiyazlı grupların veya ailelerin, herşeyden önce kendi çocuklarını ön plânda görüp, âdetâ öğretmenlerin daha çok onlarla meşgul olmalarını tabii hak olarak istemelerinin meşruiyetinin savunulacağı bir özel okul sistemi ileri sürülmüş olsa bile, genel öğretim veren resmî kesimdeki okulların, kültür seviyelerini, çağımızın talepleri karşısında bir taraftan mecburî öğretimin sınırlarını genişletmek ve diğer yandan da çağın

yeniliklerine ayak uydurmak suretiyle ayarlamak yönünde takındıkları vaziyet-alışın, özel sektör talebini hayli azaltacağı da tabiidir. Bununla beraber, özel okul sisteminin optimum kapasiteyi aşmayacak ve böylece sınırlı sayıda öğrenci alma hürriyeti ve yenilikleri daha çabuk ve kolay kavratabilecek bir mütehasıs öğretim kadrosunun varlığına kavuşabilecek bir imkân ve zemine dayatılması, beklenebilecek iyi vasıflar olarak yorumlanmış olsa bile, böyle bir mükemmelliğin işbirliği, Devletin gözetim ve denetim yetkisi ticarî zihniyetin öngördüğü talepleri düzeltici ve kısıtlayıcı yönde rol oynadığı için, hayli değer kaybına sebep olmuş bulunmakta ve son yıllarda özel okul genişlemesi, daralması şeklinde bir yön değiştirmeye uğramış olduğu intibahı bırakmaktadır.²²

Daha kesin şekliyle, meseleye, âmmenin istifadesine açık bir faaliyet olacak öğretim hürriyetinin, hukukî, iktisadî ve sosyal bir takım karmaşık şartlar içersinde ortaya çıkan, birbirinden farklı olmakla beraber, aynı zamanda birbirine sıkı surette bağlı bulunan iki tarzda bakmak gerekmektedir :

«1) Öğretim hizmeti, münhasıran Devlet eliyle yürütülmesi gereken bir faaliyet midir?

«2) Devlet bir hizmeti, genel olarak kendisi başarmağa çalışırken- buna, özel teşebbüsün de iştirakini, şüphesiz bu özel öğretim üzerinde denetim ve gözetim hakkını saklı tutmak üzere, kabul etmeli midir?

«Ötedenberi, dünyanın her yerinde, halkın öğretim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlamak, Devletin üzerine almış bulunduğu bir âmme hizmetidir.

«Hattâ gerek doktrin ve gerekse tatbikat sahasında, bu hizmetin münhasıran Devlete ait bir nevi imtiyaz olduğu da iddia ve müdafaa edilmiştir.

«Hukuk devleti ilkelerine bağlı demokratik anayasaların yürürlükte bulunduğu hürriyet rejimlerinde eğitim ve öğretim işi asla Devletin inhisarında değildir.»²³

Nitekim, «A.B.D.'nde, yani federal Devlet - eyalet - mahallî idare ilişkilerin bir başka açıdan meseleye yaklaşmaktadır. Yönetimin her se-

viyesi, kendi perspektifinden eğitimin maksadına bakmaktadır. Mahalli okul idareleri doğrudan mahalli ihtiyaçları; eyaletler, eyaletin refahını ve Anayasa'nın gerekli kıldığı hususları; federal hükümet ise, eşitlik, millî güvenlik ve millî iç-meselerle ilgili hususlara eğilmektendir.»²⁴

Aşırı sosyalist rejimlerde ise, çeşitli sosyal faaliyetler arasında eğitim ve öğretim işlerini Devlet kendi inhisarına almış bulunmakta, belli bir ideoloji ve belli bir doktrini ruhlarda ve zihinlerde köklü bir şekilde yerleştirme düşüncesi bu inhisar ve imtiyazı zaruri kılmaktadır.

«Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, eğitim ve öğretim alanında, Devlet lehine bir inhisar yaratmamıştır...

«Aksine, Anayasa'mız, her demokratik Devletin âme hukukunda olduğu gibi, 'fertlerin âme hizmetlerine iştiraki' prensipini benimsemiş ve özel okulların varlığını açıkça kabul ettikten sonra, bu okulların bağlı olacakları esasların ayrı bir kanunla düzenleneceğini ifade etmiştir...

«Ancak, öğretim hürriyetinin bütün neticeleriyle tanınması bir vakıa olmakla beraber, bütün hürriyetler gibi onun da, Devlet tarafından bazı tahditlere tâbi tutulması kaçınılmaz bir zarurettir. Devlet öğretim hürriyetine, diğer hürriyetlere yapılan sınırlamaların dayandığı esas ve hudutlar dahilinde bazı tahditler getirebilir ve getirmelidir. Nitekim, Anayasa'mız da bu yolu tutmuş, özel öğretim müesseselerini ve bunların faaliyetini Devletin nezâret ve murakabesine tâbi kılmış, ancak, bu tahditlerin, her ne sebep altında olursa olsun, bu hak ve hürriyetin özüne dokunmamak şartıyla yapılabileceğini kesin olarak ifade etmiştir...

«(Böylece) özel okullar, resmi okullarla erişilmek istenen seviyeye uygun bir şekilde teşkilatlanacak ve öğretim faaliyetlerinde bulunacaklardır. Bunlar, ders programları ve müfredatı, öğrenim süreleri ve imtihan usulleri bakımından, benzeri bir resmi öğrenim müessesesini kendilerine örnek alacaklardır. Verecekleri diplomalar da, ancak bu şartlar lâykıyla yerine ge-

tirilmiş olduğu takdirde, muadelet kazanabileceklerdir.»²⁵

Görülüyor ki, «erişilmek istenen seviye», öngörülen standardlaştırılmanın yalnız hedefini değil, aynı zamanda öğretimin de muhtevasının belirli standartlarını ortaya koymaktadır. Nitekim, standardlaştırmanın esasları bilinmeden, resmi kesimdeki okul ile özel kesimdeki denklığın kurulmasına da imkân bulunamaz.

Yukarıda kuruluş sebepleri arasında belirtilen, «tarihi gelenekleri de olan imtiyazlı ve varlıklı aile çocuklarına mahsus asırlık müesseselerin benzeri örneklerine rastlamak mümkün değildir. Çünkü sınıf ve çizgiler ayrımı, Türk toplumunda ötedenberi böylesine keskin çizgiler göstermemiştir.»²⁶

«Bundan başka, din ve mezhep ayrılıklarına göre olan cemaatlerin hayat görüşü ve hayat şekilleri ile Devlet şeklinin ve hayat anlayışının ilişkileri arasındaki bağdaşmazlıkların da bu çeşit özel okullara yol açmasına gelince, bu durum daha çok önemli bir problem olarak kıt'a Avrupa'sında ve Avrupa dışındaki bazı ülkelerde ortaya çıkmış bulunmaktadır... Türkiye Cumhuriyeti, lâik devlet esası ve «Eğitim Birliği» (Tevhid-i Tedrisat) Kanunu ile, bu problemi kökünden halletmiştir. Ayrıca, bugünkü sınırları içinde, tarihin kalıntıları olarak, azınlıklar için özel okulların durumu, Devlet kontrolüne tâbi olmak kaydıyla tanınmıştır. Bunun dışında din ve mezhep ayrımına dayalı bir öğretim ve eğitim problemi Türkiye için bir kuruluş özelliği halinde söz konusu değildir.»²⁷

Bu bakımdan, «azınlık okulları gerektiğinde çıkarılan talimatlar ve genelgelerle düzenlenmiş, Devletin Anayasa çerçevesinde ve Lozan Andlaşması'yla azınlıklar için tanınmış bazı haklar da gözetilmek suretiyle, bu türlü öğretim kurumları üzerinde gözetim ve denetimi sağlanmıştır.»²⁸

Yabancı öğretim kurumları karşısında da, Türkiye'nin bugünkü kukukî durumunu, hak ve yetkilerini, devletler hukukunun prensiplerinin belirleyeceği tebiidir. Esasen, bu tabii hali sınırlandıracak hiçbir taahhüdümüz de söz konusu olmadığı gibi, mevcut kurumların benze-

ri Türk özel öğretim kurumları yanında hiçbir imtiyazı da yoktur.»²⁹

Anayasa ile tahkim edilmiş gözetim ve denetim yetkisiyle, «Türk toplumunun geleceğini teşkil eden gençliğin eğitim sorumluluğunu omuzlarında taşıyan Devletin, okutma işlerine yakından ilgi göstermesi ve gereken tedbirleri alması en tabii hakkıdır. Dünyanın her yerinde gelecek vatandaş, ancak toplumun istediği şekilde yetiştirilebilir. Bu itibarla yabancıya tamdığı-muz okutma hürriyeti, Millî Eğitim prensiplerimizle daima çevrilidir. Okutma hürriyet adı altında, hiçbir müessese, kendince seçilmiş bir terbiye sistemine ve beğendiği ideolojiye göre, Türk gençlerinin gönlüne ve kafasına muhteva vermeğe yetkili değildir.»³⁰

Esasen, okulların geçmişin birikmiş hikmetini aktaran ve ayrıca sosyal değişme için bir manivelâ rolü gören fonksiyonu çok tartışılmıştır. Bu değer meselesi, ötedenberi eğitimdeki problemlerin kaynaklarından biri olmuştur; fakat sonraki nesiller, okulların ve hususiyle okulların aile, yaşıt grupu veya cemaat gibi diğer eğitici müesseselerin değil öğrencilerde hal ve geleceğindeki roller için onlar hazırlarken, geçmişimizin geleceğe bağlı değerleri için bir takdir etme duygusunu geliştirip geliştirmediğini sormak suretiyle mesleyi keskinleştirmişlerdir.³¹ Bu da elbette, geleceğe bağlı değerlerin eğitimi şekillendirmekte ve dolayısıyla millî muhtevanın eğitimin özünde hangi ölçüde yeri olduğunu en açık ve seçik şekilde ortaya koymaktadır.

Demek oluyor ki, toplumun istediği şekilde yetiştirme, toplum fertlerinin millî menfaatler ve millî kültür açısından birörnekleştirilmesi, yalnız resmi sektörün okullarına değil, aynı zamanda, Devletin gözetim ve denetiminin, adı özel olan ve yapılan eğitimin bedelini ödeyebilecek durumdaki sektörün her türlü eğitim faaliyetlerine de teşmil edilmek zarureti vardır. Şüphesiz, resmi ile özel kesim arasında, Devletin gözetim ve denetim yetkisi bakımından, bir farklılık, söz konusu değildir. Olsa olsa erişilmek istenen seviye, ideal ve özlenen ile gerçekleşen arasında bir mukayeseye yardım edebilir. Hattâ şöyle de sorulabilirdi? «Program, kitap ve eleman ayniyeti

özel öğretim içinde aynı ölçülere tâbi olunca, bu kuruluşların özelliklerini neresinde aramak mümkün olacaktır? Çünkü öğrencinin kendi yapısında veya çevresinin özel şartlarından doğma bir özel öğretim esası olmayınca —ki özel öğretimin ve okulun eğitim yönünden mânâsı her şeyden önce böyle bir özelliktir— bunu resmî okullardaki uniform (birörnek) biçimindeki yürütmenin özelliği, sadece paralı olmasından ibaret kalmıyor mu?³² Bu da, bir bakıma, «bedelsiz eğitim hizmeti arz etmek geleneği ve sosyal adalet» karşısında, «eğitim hizmetinin finansmanını bütçeden kurtarma yolu olarak özel eğitim»³³ den başka bir şey değildir. O halde standardlaştırma yönünden, bir farklılık aramak gerekiyorsa, Devlet tarafından arzedilen eğitim hizmetinin meydana getirdiği faydanın, özel veya genel oluşunun nispetinde fayda görenlerin de iştiraki suretiyle, yapılan eğitime bedelini ödemediği ibarettir.

«Yurt dışı eğitim» de, «Millî Eğitim Temel Kanunu»na göre, «eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluk» konusudur. Nitekim, Kanuna göre,

«Türk vatandaşlarının yurt dışında eğitim, öğrenim, ve ihtisas görmeleri ile ilgili Devlet hizmetlerinin (askerî öğrenciler hariç), Millî Eğitim Bakanlığı sorumludur.»³⁴

Demek oluyor ki, «yurt dışı eğitim» de temel Devlet görüşünün dışında düşünülmemekte, Millî Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğunda düzenlenmiş bulunacağı görüşünden hareketle, âmme menfaatini gözeterek biçimde Devlet adına Millî Eğitim Bakanlığı'nın müdahalesini, sınırlandırmasını öngörecektir tarzda bir kanunî yapıya kavuşturulmuş durumdadır.

Hal böyle olduğuna göre, bunun yönetmeliklerde ve teâmulde in'ikâsı da başka türlü olamazdı.³⁵

«Türk Öğrencilerinin Yabancı Memleketlerde Okumaları ile İlgili Talimatnâme» de yabancı memleketlerde doktora, ihtisas, staj veya öğrenim yapacak Türk vatandaşları (Devlet memurları ve Ordu mensupları hariç) nın ne şekilde resmî ve özel öğrenci olabileceğini tespit edilmektedir.

Bu «**Talimatnâme**» gereğince, yabancı memleketlerde, öğrenim yapmak isteyenler için, Maliye Bakanlığınca ayrılan döviz kontenjanının bir tercih sırasına göre, belli nispetler dahilinde dağıtımının yapılabileceği ve ayrılan dövizin en az lise veya dengi meslek okulu mezunu olma ve test imtihanında başarı gösterme şartına bağlı bulunduğu hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Bundan da anlaşılacağı üzere, Talimatnâme'de döviz istemeyerek gitmek dileğinde bulunanlar hakkında da, «en az lise veya lise dengi meslek okulu mezunu olup» da «dövizsiz özel öğrenciliklerinin tanınabilmesi için, bu gibilerin, öğrenimlerinin süresince her türlü masraflarının mahallinde karşılanacağına dair muteber bir şahıs veya müesseseden alacakları bir garanti belgesini Türk Temsil Makamlarına tasdik ettirirerek, Millî Eğitim Bakanlığı'na ibraz etmeleri lâzımdır» hükmüne göre, işlem yapılacağı tespit edilmektedir. «Ancak dış ülkelerde görevli bulunan Devlet memurlarının, öğrenimlerini normal olarak yürüten çocukları ile dengi meslek okulu mezunu olmadıkları halde, Çalışma Bakanlığı tarafından çıkar okullarına gönderilenlerden, askerlik çağına girmiş bulunanların, bu Bakanlıkça kendilerine tayin edilmiş bulunan süreye münhasır kalmak şartıyla, öğrenciliklerini tanımağa Millî Eğitim Bakanlığı yetkilidir» denilmekte ve ayrıca «lise veya lise dengi meslek okulu mezunu olmadığı halde, yabancı bir memlekette dil öğrenimi haricinde, esas öğrenim yapmak üzere, bir okulda okuduklarını tevsik ederek öğrenimleri süresince her türlü masraflarının mahallinde karşılanacağına dair garanti belgesini Türk Temsil Makamlarına tasdik ettirerek, Millî Eğitim Bakanlığı'na ibraz edenlerin öğrencilikleri Millî Eğitim Bakanlığı'na tanınabilir»³⁶

Bu tespitlerin ötesinde yurt dışındaki öğrenimin varlığından söz edilemeyeceği ve dolayısıyla yabancı bir memlekette kendi hesabına dahi olsa, yurt dışındaki öğrenimin belli kanun ve mevzuat hükümleriyle kısıtlı bulunduğu çok açık ve seçik olarak meydandadır.

Bununla beraber, çeşitli sebeplerle Türkiye'de hiçbir öğrenim görmeden veya ancak ilkokul öğreni-

mini bitirdikten sonra, İslâm ülkelerine giderek, oralarda türlü seviyelerde din öğrenimi görmüş Türk vatandaşlarının bulunduğu ve bunların öğrenim durumlarının denkliklerinin tespit ve tescili hususunun Hükümet Programlarına in'ikas ettirildiği ve yüksek öğrenim görmüş bu gibilerin diploma denkliklerinin bir defaya mahsus olmak üzere, bir tasfiye karar tasarısı olarak ele alınmak suretiyle sonuçlandırıldığı bilinmektedir.

Bu duruma göre, yurt dışındaki eğitimin mahsûlu olan yabancı diplomaların denkliklerinin değerlendirilmesinde Türk Eğitim sisteminde mümkün olduğu ölçüde, tekkabül aranmış olacağı ve dolayısıyla Devletin gözetim ve denetimine uygun bir yolun tutulacağı tabiidir. Hiç değilse tıpa tıp uygunluk veya aynılık yerine, bir denklik modelinden hareketle benzerliklerin ve standartların tespiti yapılmak suretiyle, asıl dengenin korunmasına çalışılmış olunması elbette uygun olacaktır. Gayet tabiidir ki, bundan da maksadın, yurt dışındaki öğrenim işinin, hem gidenlerin ve gitmek isteyenlerin, hem de Devletin yararına uygun bir şekil alması ve boşuna emek ve para harcanmasının önlenmesi mânâsına matuf bulunduğu da çok açıktır.

Bu itibarla, yurt dışındaki öğrenimin denkliğinin tespitinde, sosyal fayda açısından, bir değerlendirilmeye gidilmek zarureti mevcut mevzuatımızın bir gereği olarak meydandadır. Nitekim, yürürlükteki «**Talimatnâme**»nin ilgili maddesinde yer alan özel öğrencilere dağıtılacak döviz kontenjanının belli nispetler dahilinde öğrenim kademelerine göre tefrik edilmesinde ihtiyaç saikiyle hareket edileceği de çok açık ve seçik olarak tesbip edilmiş bulunmaktadır.³⁷

Bu bakımdan denebilir ki, yurt dışına eğitim maksadıyla gönderilecek öğrencilerin resmî olsun, özel olsun, yabancı ülkelerde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı veya öğrencilik şeref ve itibarını kıracak ve Türkiye Devletinin mevzuatına göre memleket için zararlı sayılan fiil ve hareketlerde bulunanlar hakkında dövizlerinin kesileceğini ve yurda geri çağrılacağını bir madde hükmü³⁸ olarak tedvin edilmiş olması da göstermektedir ki, yurt dışı

eğitim de Devletin gözetim ve denetiminden asla uzak tutulamaz.

Buna göre, mevcut mevzuatın âmir hükümleri muvacehesinde, başarılmış bir öğrenimin diplomaya bağlanmış sonucu veya ara merhaleleri, Türk Eğitim sistemine uygunluğu ölçüsünde âmme menfaati gözetilerek, değerlendirilebilir ve değerlendirilmelidir de.

Görülüyor ki, «yabancı memleketlerde doktora, ihtisas, staj veya öğrenim yapacak Türk vatandaşlarının» «yurt dışında eğitim, öğrenim ve ihtisas görmeleri ile ilgili Devlet hizmetlerinin düzenlenmesinden (askeri öğrenciler hariç), Milli Eğitim Bakanlığı sorumlu» bulunduğu cihetle, bu sorumluluğun Milli Eğitim Bakanlığı'nca belirli standartları koruyacak biçimde, bir gö-

zetim ve denetim görevi ve yetkisi çerçevesinde yerine getirilmesi, bir zaruretin ifadesidir. Esasen, öğrenim yurt içinde veya dışında olsun, görülen ve görülecek öğrenim hizmetinin Devlet adına yürütülmesinden Milli Eğitim Bakanlığı, «Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak» fertlerin intibakını sağlamak için gerekli tedbirleri almakla yükümlü olacağı da tabiidir. İşte bu maksatla da, mümkün olduğu ölçüde, daha çok Devletin gözetim ve denetiminin hüküm sürdüğü şartlar ve süre içinde, belli bir yaştan (18 yaşından) ve öğrenimden sonra veya hiç değilse, devamlı olarak dış ülkelerde ikamet edenlerin çocukları üzerinde kuracakları otoritenin sağladığı gözetim ve dene-

tim imkânları içersinde, olağan üstü kabiliyet gösterdiği alanda öğrenim veya üst öğrenim için, Türk öğrencilerine yurt dışında fırsat verilmesinin anlamı, sosyal faydası kadar, açık ve seçiktir. Bu da şüphesiz, Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerinin ışığı altında, belirli standartlaşmayı gerçekleştirmek yönünde olacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı standartlarından sorumlu bulunduğu yurt dışı eğitimin, gözetim ve denetimiyle ilgili görev ve yetkisini, bugün, 1954 yılında yürürlüğe konan 6389 sayılı Kanun ile Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilâtı Hakkındaki 2287 sayılı Kanunun yurt dışında görev ve yetki verdiği yedi Bakanlık Müfettişi marifetiyle kullanmaktadır.³⁹

- (1) *Millî Eğitim Temel Kanunu* (Madde - 56).
- (2) *Millî Eğitim Temel Kanunu*'nun gerekçesine göre, bu tespit aynen şöyledir: «Anayasa'nın 21. maddesinde «Eğitim ve öğretimin Devletin gözetim ve denetimi altında serbest olduğu», 50. maddesinde de «Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama»nın Devletin başta gelen ödevlerinden» olduğu belirtilmiş bulunmaktadır.
- «Tasarının 55 [56] maddesi Anayasa'nın yukarıki maddelerinde Devlete verilen görevlerin, bu Kanun hükümlerine göre ifasından sorumlu Devlet organını tespit amacıyla getirilmiştir.» (55 [56]. Madde Gerekçesi).
- (3) *Anayasa* (Madde - 21).
- (4) *Anayasa* (Madde - 50).
- (5) Bkz., J.H. Johanson ve Diğ., *American Education: The Task and the Teacher* (Dubuque, Iowa: Wm. C. Brown Company Publishers, 1971), s. 121.
- (6) Bkz., G.C. Lee, *An Introduction to Education in Modern America* (New York: Holt Rinehart and Winston, 1957 «Revised Edition»), s. 265.
- (7) *Özel Eğitim Kurumları Kanunu* (Madde - 2).
- (8) *Özel Eğitim Kurumları Kanunu* (Madde - 26).
- (9) *Anayasa* (Madde - 21).
- (10) *Millî Eğitim Temel Kanunu* (Madde - 17).
- (11) *Millî Eğitim Temel Kanunu* (Madde - 57). Madde gerekçesinde de aynen şöyle denilmektedir: «Bu madde ile, devrim kanunlarından olan 430 sayılı *Tevhid-i Tedrisat Kanunu*'num ruhuna uygun olarak, *Millî Eğitim Temel Kanunu* hükümlerine aykırı düşecek hiç bir eğitim faaliyeti bulunulamayacağı tespit edilmiştir. (56 [56]. Madde Gerekçesi).

(12) *Anayasa* (Madde - 153).

(13) A.Ş. Hocaoglu — İ. Ocakoglu. *Anayasa ve Anayasa Mahkemesinin Kararlarının Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi* (Ankara: Ayyıldız Matbaası, A.Ş. 1971). s. 151.

(14) *Tevhid-i Tedrisat Kanunu* (Madde - 1). Hernekadar öğretim birliği dâvası, yeni bir kanun maddesi gibi başlangıçta uygulamaya fırsat vermiş olduğu için, yanlış tatbikata da imkân ve zemin hazırlamıştır. Nitekim, söz konusu Kanunun beşinci maddesinde «şimdiye kadar Müdafaa-i Milliyyeye merbut olan askeri rüşdi ve idadiler» bu Kanunla Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmış, fakat bu okulların emrettiği askeri disiplin ve hizmetin gerektirdiği özellikler sivil bir sevk ve idare için değerlendirilemeyeceği ve dolayısıyla eğitimin hizmetten ayrılmayacağı telâkkisi gerekçe yapılarak, bu acele tatbikati daha iki aya varmadan düzeltmeye sebep olmuştur. Bundan ötürüdür ki, 22/Nisan/1341 [1925] tarihli ve 637 sayılı «3/Mart/1340 Tarih ve 430 Numaralı *Tevhid-i Tedrisat Kanunu*»nun Beşinci Maddesine Müzeyyel Kanun» ile «Mekteb-i Harbiyyeye menşe teşkil eden askeri liseler bütçe ve kadrolarıyla Müdafaa-i Milliyye Vekâletine devrolunmuştur.»

(15) «Tevhid-i Tedrisat hakkında Saruhan Meb'usu Vasif [Çınar] Bey ve rüfekâsının teklif-i kanunisi, «Bir Devletin irfan ve Maarif-i Umumiyye siyasetinde milletin fikir ve his itibarıyla vahdetini temin etmek için *Tevhid-i Tedrisat* en doğru, en ilmi ve en asri ve her yerde fevaid ve muhasenatı görülmüş bir umdedir... Bir millet efradı ancak bir terbiye görebilir. İki türlü terbiye bir memlekette iki türlü insan yetiştirir. Bu ise vahde-i his ve fikri ve tesanül gayelerini külliyyen muhildir... Türkiye Cumhuriyeti dahi-

linde ve bilûmum irfan müessesesinin merc-i yegânesi Maarif Vekâleti olacaktır. Bu suretle bilcümle mekâtîpde bundan böyle Cumhuriyetin irfan siyasetinden mes'ul ve irfanîyatımızı vahdet-i his ve fikir dairesinde ilerletmeye memur olan Maarif Vekâleti müsbet ve müttehit bir maarif siyaseti tatbik edecektir.» (İ. Sungu, «Tevhid-i Tedrisat», *Bellâten*, Cilt: II, sayı: 7/8, Temmuz — I. teşrin 1938 [Ankara: Türk Tarih Kurumu Neşriyatı, 1938], s. 428) şeklinde bir gerekçe niteliğinde hükümler ihtiva etmektedir.

(16) H.R. Oymen, *Türkiyenin Ana Eğitim Problemleri: Devrimler ve Reformlar Açısından: I* (Ankara: Ayyıldız Matbaası, A.Ş., 1969 [Genişletilmiş ikinci baskı]), s. 30.

(17) 29.2.1972 Tarih ve 1568 Sayılı Kanunla değişik, 359 sayılı *Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanunu* (Madde - 2) [8 Mart 1972 tarih ve 14122 Sayılı Resmî Gazete]

(18) *Millî Eğitim Temel Kanunu* (Madde - 58)

(19) *Millî Eğitim Temel Kanunu* (Madde - 7 [58] gerekçesi). İlgili gerekçe ise aynen şöyledir: «*Tevhid-i Tedrisat Kanunu*»ndan sonra çıkan 789 sayılı Kanunun Milli Eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde bugün için de temel hüküm karakteri taşıyan 3. ve 4. maddeleri. Tasarının bu maddesi ile, Milli Eğitim Bakanlığının okul açma konusunda, diğer bakanlıklarla olan ilişkilerine daha da açıklık getirmek suretiyle, yürürlükten kaldırılmış olacaktır.»

Sözü edilen 27/Mart/1926 tarih ve 789 sayılı «*Maarif Teşkilâtına Dair Kanun*»un kaldırılan 3. ve 4. maddeleri de aynen şöyledir: «Maarif Vekâleti veya diğer bir vekâlet tarafından açılmış lüzumuna göre açılacak mekteplerle bilûmum hususi mekteplerin de-

- recelerinin tayini Maarif Vekâletine aittir. Diğer vekâletlere merbut orta tedrisat derecesindeki mekteplerin programları alâkadar vekâletle Maarif Vekâleti tarafından müstereken yapılır. Yüksek tedrisat mekteplerinin programları — Maarif Vekâletinin mü-talâası alınmak şartı ile — ait olduğu vekâlet tarafından tanzim ve Maarif Vekâletince tescil olunur. (Madde - 3). Türkiye'de hiçbir mektep Maarif Vekâletinin ruhsat ve muvafakatı olmaksızın açılmaz. Vekâletler muayyen tahsil dereceleri haricinde kendi memur ve mensupları için muvakkat kurs ve talimgâhlar açabilirler. (Madde - 4)»
- (20) O. Dikmen, *Özel Yüksek Okullar Mesalesi* (İstanbul: Orhan Mete ve Ort. Koll. Şti. Matbaası, 1971) s. 8-9.
- Bununla beraber, Özel Yüksek Okulların Anayasa'ya aykırı olduğu, Anayasa Mahkemesinin 12 Ocak 1971 tarih ve E. 1969—31, K. 1971—3 sayılı kararıyla kesinleştiği için, yüksek okulların bu hükmün dışında tutulacağı tabiidir.
- (21) H.R. Öymen, *Adı Geçen Eser*, s. 36.
- (22) Bkz., H.R. *Adı Geçen Eser*, s. 36-8.
- (23) R. Çobanoğlu, «Öğretim Hürriyeti ve Anayasamız», *Türkiye Özel Yüksek Öğretim Kurumları Derneği* (Yay). *Türk Eğitimi ve Özel Yüksek Okullar* (İstanbul: Orhan Mete ve Ort. Koll. Şti. Matbaası, 1971), s. 17-20.
- (24) J.H. Johansen ve Diğ., *Adı Geçen Eser*, s. 133.
- (25) R. Çobanoğlu, *Gösterilen Yer*, s. 21.
- (26) H.R. Öymen, *Adı Geçen Eser*, s. 38.
- (27) H.R. Öymen, *Adı Geçen Eser*, s. 40-1.
- (28) R.K., «Özel Öğretim Kurumları», *Türk Ansiklopedisi: XXVI* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1977), s. 305.
- (29) Bkz., *Gösterilen Yer*, s. 313.
- (30) H. Timur, «Türkiye'de Bulunan Yabancıların Okuma ve Okutma Hürriyetleri Bakımından Durumu», *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: XI, Sayı: 1-2 (İstanbul: Kenan Matbaası, 1945), s. 287.
- (31) Bkz., F.A.J. Ianni, (Der.) *Conflict and Change in Education* (Glanview, Illinois: Scott, Foresman and Company, 1975), s. 100.
- (32) H.R. Öymen, *Adı Geçen Eser*, s. 43.
- (33) H. Kazgan, «Türkiye'de Eğitim Hizmeti ve Özel Yüksek Okullar», *Türk Eğitimi ve Özel Yüksek Okullar* içinde, s. 32-40.
- (34) Milli Eğitim Temel Kanunu (Madde - 59). Kanunun madde gerekçesinde de aynen şöyle denilmektedir: «Bu maddede, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun yurt dışındaki yetiştirme ile ilgili hükümleri, değiştirme niteliği yoktur. Maksat, genel olarak. Türk vatandaşlarının, özellikle dövizsizli, dövizsiz özel öğrencilerle yurt dışındaki Türk işçi çocuklarının eğitimleri ile ilgili Devlet hizmetlerinin düzenlenmesi hususundaki sorumluluğunun, Anayasa'nın 21. maddesi muvacehesinde, Milli Eğitim Bakanlığı'nda olduğunun belirtilmesinden ibarettir.» (Madde - 58 [59] gerekçesi).
- (35) Cumhuriyetin ilânından ve Batıya yönelme yolundaki teşebbüslere hasırlan-dıktan sonra, yabancı ülkelere öğrenci gönderme işi de hemen önemle ele alınmıştır. Daha 1924 yılında «Maarif Vekâleti Hesabına Memâlik Ecnebiye-

ye Gönderilecek Talebeye Ait Talimatname» yayımlanmış bulunuyordu. Bu Talimatnamenin birinci maddesinde, «Maarif Vekâleti, kendi müessesatı için muhtaç olduğu muallim ve müteahhasları yetiştirmek üzere, her sene müsabaka ile memalik-i ecnebiyeye talebe gönderir» denilmektedir. Sözü edilen Talimatnamenin öteki maddelerinde de öğrencilerin seçilme şartları, müsabaka imtihanları, gönderilecekleri yerlerin tayini, bunların hizmet yükümlülüğü, öğrenim süreleri, ödenekleri, yollukları, ödeneklerinin kesilmesi sebepleri, memleket dön-meleri, Devlet hizmetine alınmaları, teftiş işleri, yabancı ülkelere kendi hesaplarına öğrenime gidenlerin durumları ve bunlara yardım konusu hükümlere bağlanmıştır.

1926 da İcra Vekilleri Heyeti'nden «Hükümet Hesabına Avrupa'da Tahsilde Bulunan Talebinin Suret-i Teftiş ve Harcırahları Hakkında» ki 4400 sayılı Karar çıkmıştır. Bu Kararda, «Avrupa'da bulunan talebeye bulundukları memleketlerin şerait-i hayatıyesine nazaran verilecek maaşların miktarları ülke şartlarına göre ve dolar hesabıyla tespit edilmekteydi. Yine bu Karara göre, «staj yapmak üzere Avrupa'ya gönderilecek memurların tahsisatını her Vekâlet ayrıca tespit edecektir.» Aynı Kararda teftiş işle-rinden de bahs olunmaktadır.

1927 de «Maarif Vekâleti Hesabına Memâlik-i Ecnebiyeye Sanayi-i Nefise Tahsil için Gönderilecek Talebinin Suret-i İntihap ve Mürakabesine Ait Talimatname» de yayımlanmıştır.

Bu talimatnamelerden sonra, yurt dışına öğrenci gönderme işi üzerine yapılan denemelerden alınan sonuçlara göre, bu işin Maarif Vekâletince derlenip toplanması uygun görülmüş ve bu esaslar çerçevesinde 8 Nisan 1929 tarih ve 1416 sayılı «Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun» çıkarılmıştır. Bu Kanun 1929-30 öğretim yılı başında uygulamaya da konulmuştur.

Sözü edilen Kanuna göre: «Umumi ve mülhak bütçe ile idare olunan devlet devairi ve inhisar idarelerinin, vilâyetlerin, şehremanetleri ile belediyelerin, ticaret odalarının ve mukavelenameleri mucibince talebe göndermeye mecbur olan şirketlerin tahsil için ecnebi memleketlere gönderecekleri talebe bu kanun ahkâmına tâbidir» (Madde - 1)

«Birinci maddede sayılan makamlar tarafından ecnebi memleketlere gönderilecek talebe Maarif Vekâletince müsabaka ile seçilir.

«Bu makamlar, göndermek istedikleri talebenin adedini, ihtisas zümresini ve bu talebede aradıkları evsafı ve okutmak istedikleri memleketleri ve takip etmesini arzu eyledikleri tahsil plânının esaslı cihetlerini her sene Nisan nihayetine kadar Vekâletine bildirirler.

«Maarif Vekâleti de o sene ecnebi memleketlere gönderilecek talebenin evsafını, tahsil şartlarını alâkadar tedris müesseselerine tebliğ ve gazete-lerle ilân eder.» (Madde - 2).

Söz konusu Kanunun öteki maddelerinde de; gönderilecek öğrencilerin seçimi, müsabaka imtihanları, yabancı

memlekette öğrencilerin uygulayacakları öğrenim plânları, öğrenci ödeneklerinin bütçede yeri, öğrencilere verilecek aylık ve zaruri giderler, teftiş işleri, öğrencilerin öğrenimlerini bitirmeleri ve dönmeleri, öğrenimini bitirenlerin hizmet yükümlülüğünü gösteren yüklenme senedine göre durumları, tayinleri, geriye çağrılan öğrenciler, önce kendi hesaplarına öğrenime gitmiş olan öğrencilerden öğrenimlerine devam edemeyecek durumu düşmüş olanlar ile ilgili konular ve işlemler hakkın hükümler bulunmaktadır.

Aynı Kanunun bir diğer maddesinde ise şöyle denilmektedir: «Birinci maddede yazılı makamlar tarafından tahsil için ecnebi memleketlere gönderilmesi caiz değildir. Memurlardan tahsil için gitmek isteyenler, bu kanunun ahkâmına tevfiikan talebe sıfatını iktisaba ve gitmezden evvel memuriyetlerinden istifaya mecburdurlar.

«Dairelerince staj maksadıyla ecnebi memleketlere gönderilecek memurlara bu kanunun şümulu yoktur.» (Madde - 21).

Sözü edilen Kanunun bir başka maddesi de, imtihanların «Maarif Vekâleti tarafından, her merkezde teşkil edilecek hey'etler huzurunda yapılacağı» (Madde - 7) hükmünü getirmekte ve «bu heyetlerin teşekkül ve çalışma usullerinin bir talimatname ile tespit olunacağını» hükme bağlamaktadır.

Söz konusu Kanunun yayımlandan önce olduğu gibi, yayından sonra da, bu Kanunla ilgili olmak üzere, İcra Vekilleri Heyeti'nin 1944 yılında 446 sayılı Kararnamesiyle kabul edilen «Yabancı Memleketlerde Okuyan Türk Talebesi Hakkında Talimatname» yürürlüğe konuldu. Bu Kararnameye İcra Vekilleri Heyeti 13/7/1944 tarih ve 3/1267 sayılı Kararıyla yeni eklemeler yaptı. 1947 de Bakanlar Kurulunun 3/5400 sayılı Kararnamesiyle eklenen fıkrada, yabancı memleketlere kendi hesaplarına öğrenime gidenler ve gidecek olanlar hakkında gösterilen tasfiye tedbirleri ve konulan sınırlamalarla, yurt dışında kendi hesabına öğrenim işinin, hem giderleri ve gitmek isteyenlerin hem de devletin yararına uygun bir şekil alması ve boşuna emek ve para harcamasının önlenmesi sağlanmış oldu. (N. Ayas [beyoğlu], *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi Kuruluşları ve Tarihçeleri* [Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1948], s. 461-1 ve ayrıca bkz., K. Su. *Türk Eğitiminde Teftişin Yeri ve Önemi* [İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1974], s. 43-6).

Bunun sonra da İcra Vekilleri Heyetinin 25 Temmuz 1953 tarih ve 4/1121 sayılı Kararıyla tasdik edilen *Türk Öğrencilerinin Yabancı Memleketlerde Okumaları ile İlgili Talimatname* yürürlüğe sokuldu. Bunu daha başka değişiklikler takip etti.

Halen yürürlükte olan *Türk Öğrencilerinin Yabancı Memleketlerde Okumaları ile İlgili Talimatname*, İcra Vekilleri Heyeti'nin 19 Ağustos 1958 tarih ve 4/10672 sayılı kararı ile kabul edilmiş olup, 29 Ağustos 1958 tarih 9994 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış bulunmaktadır. Bunu, 3. maddeye bir fıkra eklenmesi hakkındaki (12 Ekim 1961 tarih ve 10939 sayılı Res-

mi Gazete'de yayınlanmış) Bakanlar Kurulu'nun Kararnamesi ile Talimatnamenin 10. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki 15/9/1966 tarih ve 6/7034 sayılı (1 Ekim 1966 Tarih ve 12415 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış) Bakanlar Kurulu'nun Kararnamesi ve 24 Eylül 1970 tarih ve 7/485 sayılı (16/11/1970 tarih ve 13669 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış) Bakanlar Kurulu'nun Kararnamesi belli değişikliklerle devam ettirmektedir. (Bu Talimatnâme metni için bkz., K. Su, Adı Geçen Eser. s. 198-204).

- (36) Türk Öğrencilerinin Yabancı Memleketlerde Okumaları ile İlgili Talimatnâme (Madde - 10).
- (37) Bkz., Adı Geçen Talimatnâme (Madde 5 - 6).
- (38) Bkz., Adı Geçen Talimatnâme (Madde - 21).
- (39) Bkz., K. Su, Adı Geçen Eser, s. 51-2. 1945 yılında yürürlüğe konan 4337 sayılı Kanun ile Millî Eğitim Bakanlığı müfettişlerinin tayinlerinde aranacak nitelikler tespit edilmiş olmakla beraber, Bakanlığa, müfettişlerin dördünü yabancı memleketlerin gerekli gördüğü merkezlerinde Öğrenci Müfettişi olarak görevlendirmek yetkisi veril-

miştir. Bu Kanun, Öğrenci Müfettişlerine, özel kanunlarına göre, bölgelerindeki öğrencilerin işlerine bakmak, eğitim ve öğretim işleri dolayısıyla ilgili makam ve kişilerle temasta bulunmak, gerek Bakanlıkça, gerek kendilerince lüzum görülen konularda incelemeler yapmak görevini vermiş ve bulundukları memleketlerdeki Elçilikler kurullarına Ateşe olarak girmek hakkını tanımıştır.

Avrupa Öğrenci Müfettişleri sayısının dörde çıkarılmasından sonra Berlin, Paris, Londra merkezlerinden başka İsviçre'nin Bern merkezinde de bir Öğrenci Müfettişi tayin edilmiş, böylece Avrupa'daki Öğrenci müfettişliği Bölgesi dörde yükseltilmiştir.

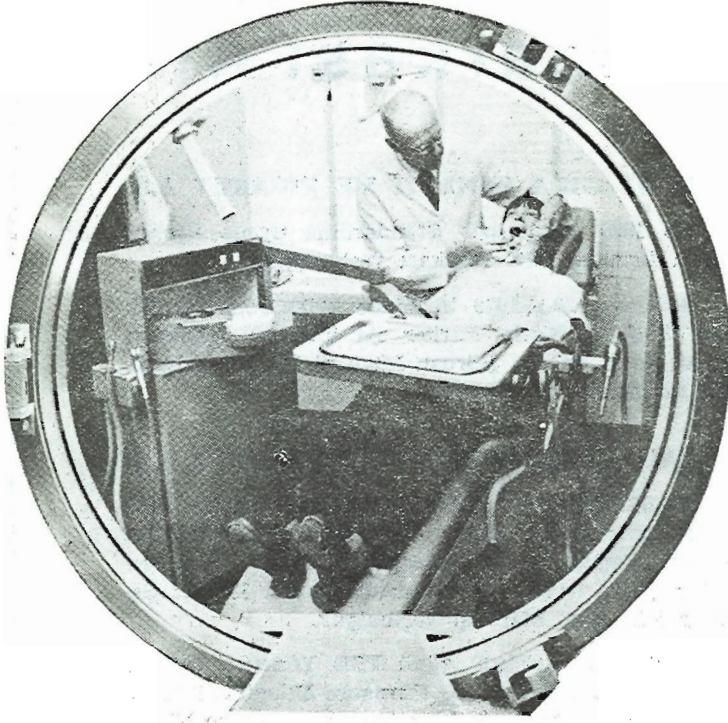
1954 yılında yürürlüğe konan 6389 sayılı Kanun ile Millî Eğitim Bakanlığının Merkez Teşkilâtı hakkındaki 2287 sayılı Kanun'un Bakanlık Müfettişleri ile ilgili maddesi yeniden değiştirilmiş ve bu Kanun ile yabancı memleketlerdeki Öğrenci Müfettişliği sayısı da yediye çıkarılmıştır. Bu Kanunun kabulünden sonra Avrupa Öğrenci Müfettişliği merkez ve bölgeleri eskisi gibi kalmış, yalnız Amerika'da öğretim yapan öğrencilerin işlerine bak-

mak, durumlarıyla ilgilenip onları kontrol etmek üzere, merkezi New York'ta bulunan yeni bir Öğrenci Müfettişliği Birliği kurulmuştur.

6389 sayılı Kanununda, Millî Eğitim Bakanlığının lüzum gördüğü takdirde bir müfettişlik mahallinde birden fazla müfettiş kaydı bulunmaktadır. Bu kayıda dayanılarak, 1954 yılından itibaren bir süre Almanya'daki öğrenci müfettişlerinin sayısı ikiye çıkarılmış, aynı zamanda Bağdat merkezinde de bir kültür Ataşeliği ihdas edilmiştir.

Bugün Almanya, Fransa, İngiltere, Fransa devletleri hükümet merkezleri ile New York'da birer öğrenci müfettişi bulunmaktadır. Bunlar aynı zamanda, Kültür Ataşesi unvan ve yetkisine sahiptirler. Ayrıca Irak'ın Bağdat merkezinde de bir Kültür Ateşesi bulunmaktadır. Öğrenci müfettişleri kendi bölgelerine giren yerlerde öğrenim yapan resmî ve özel öğrencilerin, ayrıca 4489 sayılı, Kanuna göre bilgi ve görgülerini arttırmak maksadıyla bu memleketlere gönderilen Millî Eğitim Bakanlığının mensubu öğretmen ve memurların da işleri ve durumları ile ilgilenip gerekeni yaparlar. (Bkz., K. Su, Adı Geçen Eser, s. 51-2).

ALTIN KADAR İYİ Mİ ?

DİŞ HEKİMLİĞİNDE YENİ BİR MADDE

Bizim madde ihtiyaçlarımızı ekonomik, sosyal ve politik baskılar etkilemektedirler. Ve bunların altında yatan gerçek milli kaynakların sınırlı miktarlarda oluşlarıdır. Bu gerçekler ile daha ekonomik yeni maddelerin yapımının teşviki sonucu, mevcut bu maddeleri kullananlar yeni alternatifleri araştırmaktadırlar.

Örneğin, altının geçen yıllarda dünya piyasasında ulaştığı uzay roketi hızı ile, pek çok diş hekimi alışlagelmiş altın alaşımlarının yerine Nikel-Krom alaşımı kron ve köprüleri kullanmışlardır. Bu çözümün bununla beraber başka bir problemi getirmektedir. Krom, Birleşik Devletlerde yılda %97 oranında kullanılacak olursa, ve bu miktarlar Güney Afrika ve Rodezya'dan getirilen ile karşılanacak olursa pahalı olmayacaktır.

Bu tip ihtimaller ile karşılaşınca, diş hekimliği konusundaki araştırmacılar diğer cins maddeleri aramaya devam etmektedirler. Dr. Richard Waterstrat, (American Dental Association), bir alternatif bulabileceğini düşünmüştür. Waterstrat, Titanium alaşımından yapılan ilk diş örneklerini yapmağa ve bunlar üzerinde çalışmaya başlamıştır.

Ön çalışmalar tamamlanınca, «Titanium alaşımlarının diş materyeli olarak kullanılmasının diş hekimi ve hastaların tercihiine sunulduğunu» söyleyen Waterstrat, «Bunların kuvvetli, ağırlık yönünden hafif, iyi koroziv rezistansa sahip olduklarını ve vücut dokuları tarafından iyi tolere edildiklerini» bildirmektedir.

Maden, Birleşik devletlerde ve batı yarıküresinin geri kalan bö-

Çeviren : Opr. Dr. Semih BASKAN
Sharon Washburn

DIMENSIONS (The magazine of the National Bureau of Standards U.S. Department of Commerce)

January/February 1979 vol : 63,
No : 1/2, 2-4

lümlelerinde bol miktarda dağılmış bulunmaktadır.

Titanium alaşımlarının tıbbi implant olarak örneğin kalça protezlerinde olduğu gibi yıllardır kullanılmasına rağmen, diş hekimliği araştırmacıları bu maddenin dişe tatbikinde müşküllerin çok olduğunu düşündüler. Waterstrat, bu madde ile ilgili açıklamalarında «Titanium'un yaklaşık 1700°C de erir ve herşey ile kimyasal reaksiyona girebilir. Genellikle basit potalarda erimez. Erime mutlaka vakum altında yapılmalıdır» demektedir.

Uzay endüstrisindeki son çalışmalar, düşük erime noktalarındaki Titanium alaşımlarının gelişmesine yol açmıştır ki bu da ticari döküm tekniği kullanılarak fabrikasyon Titanium diş materyellerinin kullanılmasını mümkün kılmıştır.

Waterstrat, «Diş protezleri için yeni alaşımların sorunları hakkında düşünürken, Airesearch Manufacturing Company'den Don Schuyler, ile düşük erime noktası olan bir Titanium alaşımını tartıştığı bu alaşım kendi kampanyaları ile Reactive Metals Inc ile birlikte çalışmaları sonucu ortaya çıkmıştı» diye hatırlatmaktadır. «Bu alaşım 1430°C de erimekte ve bir diş alaşımı için gerekli bütün fiziki özelliklere pratik olarak sahip bulunmaktadır».

Bazı deneylerden sonra, Waterstrat ve Schuyler'in asistanı birlikte Titanium'un %87 ve Bakır'ın %13 oranında karışımından oluşan bir alaşımı buldular ve bazı ufak değişikliklerden sonra ticari diş döküm makinalarında kullanabildiler. Bu bulunan alaşım ile pota veya hava arasında oluşacak bazı şimik reaksiyonları minime indirmek amacı ile araştırmacılar Argon gazını potaya enjekte etmişlerdir.

Waterstrat'a göre, erimiş metal yüksek akıcılık özelliğine sahiptir ve döküm işlerinde kullanılır. Halen diş döküm materyelleri olarak kullanılan Cobalt-Chromium veya Nickel-Chromium alaşımları ile mukayese edilecek olursa Titanium alaşımlarının mekanik uygunlukları mevcuttur.

Ve Waterstrat, «İleri avantajları belki bu materyelin daha fazla araştırmaya sahip oluşu ile açıklanabilir» demektedir.

Nisan Ayında 7 Firma Daha TSE Markası Aldı

FİLİZ GIDA SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.

TS 1620 «Makarna» Standardına uygun üretim yapan firmaya TSE Markası verilmiştir.

Sözleşme 20.11.1979 tarihinde TSE Yönetim Kurulu Başkanı Kutlu Türker ile Firmayı vekaleten temsil eden Ankara Bürosu Müdürü M. Savaş Ertözün tarafından imzalanmıştır.

İ.M.D. İSTANBUL MAKİNE DÖKÜM A.Ş.

TS 553 «Levhalar ve Şeritler (Genel Amaçlar İçin) Biçimlendirilebilen Bakır —Çinko Alaşımlarından Soğuk Haddelenmiş» standardına uygun üretilen Bakır Çinko Alaşım (Kurşunsuz) Cu Zn 30 Tipi Şeritler için TSE Markası verilmiştir.

Sözleşme 15.10.1979 günü TSE Yönetim Kurulu Başkanı Kutlu Türker ile Firmanın Yönetim Kurulu Başkanı Murahhas Aza Süha Tuğrul Aksoy ve Muhasibeci İsmail Salar arasında imzalanmıştır.

MECBURİ YÜRÜRLÜĞE KONULAN STANDARDLAR

Bakanlar Kurulu, 20 Türk Standardının daha mecburi yürürlüğe konmasını kararlaştırmış ve bunlarla ilgili kararname Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

Mecburi yürürlüğe konan Türk Standardları'nın, numara, ad ve yürürlüğe giriş tarihleri veriyoruz.

	Res. Gaz. Tarihi	Yürürlük Tarihi
TS 2284 «Bulgur»	5.11.1979	20.11.1979
TS 19 «Portland Çimentoları»	12.11.1979	
TS 2282 «Tarhana»	16.11.1979	Yürürlüğü iptal
TS 585 «Tarım Arabaları (Treylerler)»	18.11.1979	18.11.1980
TS 3414 «Tarımda Kullanılan Su Tankerleri»	17.11.1979	17.11.1980

NÜKLEER SANTRALLERİN GÜVENLİK ESASLARI, GÜVENLİĞİ VE ÇEVRE ETKİLERİ

Yazan : Gülcihan AĞAOĞLU

GİRİŞ :

Nükleer enerjiden ilk olarak silah yapımında yararlanılması ve o güne kadar rastlanamamış bir hasara ve ölüme yol açması, ayrıca açığa çıkan radyoaktivitenin yıllar boyu insan sağlığını etkilemekte devam etmesi nükleer santrallarda daha başlangıçtan çok sıkı güvenlik tedbirleri alınmasına yol açmıştır. Nükleer teknolojiye sahip olan veya ülkemiz gibi bu teknolojiye girmeye çalışan her ülkede devlete bağlı bir kuruluş tarafından güvenlik esasları konmuş veya konulması için çalışmalar yapılmaktadır. Bir nükleer santralin normal işletmede ve beklenebilen her türlü kaza halinde santral personeline, çevre halkı ve sağlığına zararlı etkilerinin olmayacağını kanıtlanması ve lisans alması gereklidir.

NÜKLEER SANTRALLARIN GÜVENLİK ESASLARI :

Nükleer teknolojinin uygulanması ve standardizasyonu ABD de en yüksek düzeye erişmiştir. Bu gelişmenin nedeni güvenliğe yaklaşım felsefesi ve buna bağlı olarak bu ülkedeki nükleer tesislerin lisans alması için uyulması gerekli yönetmeliklerin yayınlanması olmasıdır. ABD'de nükleer yönetmelikler Federal yönetmeliklerin 10 numaralı-sında (OCFRSO) toplanmıştır. Bu yönetmelik, nükleer tesislerin lisans işlemleri ile ilgili bölümleri de kapsamaktadır. Lisans için başvuranların ve verilen lisansların Federal yönetmeliklere uymalarına yardımcı olarak amacı ile ABD Nükleer Düzenleme Komisyonu (USNRC) yönetmeliklere uyma konusunda yol gösterici bir seri kılavuzlar yayınlamaktadır. Bu kılavuzlara uymak şartı yoktur ve bunlar yönetmelikler yerine geçmez. Santral Kurucu kuruluş bu kılavuzlara uymadığı takdirde, tesisinin aynı güvenliği sağlayacaktır. Getirdiği çözümle ispatlamak zorundadır.

Avrupa ülkelerinin çoğunda nükleer güç santralının tasarımı inşaat ve işletilmesinde kullanılan kod ve standartlar halen mevcut olan konvansiyonel güç endüstrisi ve diğer ilgili endüstrilerin standartları esas alınarak hazırlanmışlardır, ancak basınçlı çalışan parçalarda açık olarak görülen tasarım ve imalat farkları nedeniyle Nükleer Yönetmelikler nükleer güç santralının güvenliği ile ilgili bir

zorunluk olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle her ülke kendi millî nükleer programlarında uygulamak üzere sürekli çalışmalar yapmaktadır. Standartlar ise her ülkede bağımsız olarak geliştirildiğinden birbirlerinden farklılıklar göstermektedir. Çeşitli farklılıkların doğurduğu zorlukları azaltmak açısından bütün Avrupa ülkelerinde uluslararası standartların geliştirilmesi için bir destekleme yaklaşımı görülmektedir.

Ayrıca gelişmekte olan birçok ülkenin nükleer teknolojiye girmesi ulusal standartları ve yönetmeliklerin artmasına neden olmaktadır. Bu çok yönlü gelişme millî standartları milletlerarası düzeyde birleştirerek bütün ülkelerce uyulması zorunlu bir milletlerarası standardlaşmayı gerekli kılmaktadır ve Milletlerarası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) nükleer güç santrallarının güvenliği ile ilgili yönetmelik ve önerilerin geliştirilmesi yolunda programlı bir çalışma yürütmektedir. Bu örnek yönetmelikten IAEA üye devletlerinin nükleer güç santralları için hazırladıkları güvenlik yönetmelikleri ve resmi güvenlik kriterlerinin düzenlenmesi sırasında kullanılması için tavsiye edilmektedir. Ülkemizde de Nükleer santraller ile ilgili yönetmelik ve güvenlik kriterleri AEK tarafından hazırlanmaktadır. Bununla ilgili olarak «Reaktör Tesislerine ve Diğer Nükleer Tesislere Lisans Verilmesine İlişkin Tüzük» 6 Ocak 1975 tarihinde 15110 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Bu tüzükle Nükleer reaktör tesislerine lisans verilmesi için üç safha da yapılmaktadır. Bunlar :

1. Santral yerine lisans verilmesi,
2. İnşaat lisansı verilmesi,
3. İşletme lisansı verilmesidir.

Yukarıda belirtilen lisansları verme yetkisi AEK'ya aittir. Lisans alabilmek için Türkiye Elektrik Kurumu tarafından hazırlanan Yer Seçimi, Ön Güvenlik Analiz Raporu ve Son Güvenlik Analiz Raporunda yerin uygun olduğunun ve alınan güvenlik tedbirlerinin yeterli olduğunun kanıtlanması gereklidir.

Güvenlik raporlarının, AEK tarafından hazırlanan «Reaktörlerin Güvenilir Bir Şekilde Projelendirilmesi ve İnşaatı İçin Genel Proje ve Güvenlik Kriterleri Teknik Yö-

netmeliği» nde belirtilen şartlara asgaride uyması gerekmektedir. Raporları incelemek için Nükleer Güvenlik Komitesi kurulmuştur. Nükleer Güvenlik Komitesi reaktör tesisleri ve diğer nükleer tesislerin halk ve çevre sağlığına zarar vermeyecek şekilde güvence ile kurulmasını ve işletilmesini sağlamak amacı ile gereken inceleme ve denetimleri yapmakla yetkilidir. Sözü edilen lisanslama yönetmelik ve kılavuzlarının hazırlanmasında AEK tarafından takip edilen yol IAEA tarafından üye ülkelere önerilen genel esaslara uygundur. Detayda ise ABD Nükleer Düzenleme Komisyonunun (USNRC) yönetmeliklerinin uygulanması istenmektedir.

NÜKLEER SANTRALLARIN GÜVENİLİRLİĞİ VE ÇEVRE ETKİLERİ:

Nükleer santralleri diğer santrallardan ayıran en büyük özellik enerji üretimi sırasında radyoaktif maddelerin meydana gelmesi olduğundan, bahis konusu radyoaktif maddelerin meydana geldiği yerleri ve çevreye yayılmasını önleyici tedbirlerin neler olduğu aşağıda kısaca belirtilmiştir.

Hef santral tipinde radyoaktivitenin kaynakları ve alınan önlemler değişik olmakla beraber radyoaktif maddeler; yakıt elemanlarında, soğutucu da, korozyon ve erozyon ürünlerinin aktivasyonu suretiyle meydana gelenler olmak üzere üç grupta toplanabilirler. Meydana gelen bu radyoaktif maddeler gaz, sıvı veya katı halde bulunurlar.

Santralda meydana gelen radyoaktif maddelerin kaynağı yakıttır. Ancak uranyum atomlarının parçalanması sırasında meydana gelen radyoaktif maddelerin çevreye yayılmasını önleyen ilk ve en önemli engel yakıt hammaddesini çevreleyen zarflardır. Yakıt elemanları 13-24 cm kalınlığında çelikten yapılan reaktör basınç kabı içinde bulunmaktadır. Basınç kabının üstünde biyolojik zırh vardır. Daha üstte çelik koruyucu emniyet kabı ve bunun dışında da 1,5-2 m kalınlığında beton koruyucu emniyet kabı bulunmaktadır. Böylece santralda meydana gelen radyoaktif maddeler içiçe 4 koruyucu çevre içinde korunmaktadır. (Şek. 1)

Yakıtı çevreleyen zarflarda olabilecek imalat hataları nedeni ile

radyoaktif maddeler soğutucuya karışabilir. «Örneğin, reaktörde üretilen su buharı doğrudan türbine gittiğinden kaynar su soğutmalı reaktörlerde (BWR) soğutucu içindeki gaz artıklar kondansör hava ejektöründen, türbin shaft kaçaklarından ve degazörden alınır, filtrelerden geçirilip bekletme tanklarında bekletildikten, kontrollü olarak ayrıştırılıp çok büyük kısmı filtrelerde tutulduktan sonra bacadan dışarı verilirler. Soğutucu içindeki sıvı ve katı radyoaktif maddeler reaktör suyu temizleme sistemindeki iyon değiştiricilerinde ayrıştırılırlar. (Şek. 2)

Basınçlı su soğutmalı reaktörlerde (PWR) iki soğutma devresi vardır. Birinci devrede reaktörden çıkan basınçlı sıcak su buhar üreticisinde ısısını, ikinci devredeki daha düşük basınçta olan suya vererek bunun buharlaşmasını sağlar ve bir pompa vasıtasıyla tekrar reaktöre gönderilir. İkinci devrede üretilmiş doymuş buhar türbinlere gider, kondansörde yoğunlaştıktan sonra tekrar buhar üreticisine gönderilir. (Şek. 3)

Birinci devre soğutucusu içindeki radyoaktif maddeleri ayrıştırmak için bu devreden reaktör suyu temizleme sistemine sürekli olarak suyun bir kısmı alınıp, basınçsız hale getirildikten ve soğutulduktan sonra, iyon değiştiricilerden ve filtrelerden geçirilerek sıvı ve katı maddeler tutulur, daha sonra degazörde radyoaktif gazlar da ayrıştırılarak tekrar ana soğutucu sistemine pompalanır.

Degazörde ayrılan gazlar bekletme tanklarında toplanır ve burada radyoaktif bozunma suretiyle aktivitelerini kaybeden gazlar filtrelerden geçirildikten sonra, çok düşük bir seviyede aktivite ihtiva edecek şekilde bacadan dışarı atılırlar.

İkinci devrede, yalnızca buhar üreticileri arızalanarak birinci devreden kaçak olduğu hallerde az miktarda radyoaktif maddeler bulunabilir. Buna rağmen kaynar sulu reaktörlerde olduğu gibi radyoaktif gazlar ejektör ve degazörde ayrıştırılarak bekletme tanklarından ve filtrelerden geçirilip kontrollü olarak dışarıya verilirler.

Normal işletmede santral bacasından salınan radyoaktif gazların yayılmasıyla çevreye verilen dozlar

tabii radyasyona kıyasla çok düşük bir düzeyde kalmaktadır (Tablo 1). Her ne kadar bu doz santralin tipine ve alınan tedbirlere göre değişmekte ise de Atom Enerjisi kuruluşlarının konulan dizayn sınırı 5 m rem/yıl olarak belirtilmiştir. Bir çok ülkenin işletme tecrübeleri ve istatistikler işlemekte olan santrallerin çevresinde yaşayan kişilerin aldıkları radyasyon dozunun senede 1 m rem'i geçmediğini göstermiştir. Bir kişinin aldığı ortalama doz, teşhis ve tedavide alınan radyasyon hariç senede 115-215 m rem arasındadır. Termik santrallarda kömürün içinde bulunan radyoaktif maddelerden dolayı çevreye önemli miktarda radyoaktivite yayılmaktadır. Ayrıca bir kömür veya fuel oil santralının çevreye verdiği gazların kişiler üzerinde olumsuz etkileri karşılaştırıldığında nükleer santrallerin temiz bir kaynak olduğu ortaya çıkmaktadır. (Tablo 2)

Bunun yanı sıra en büyük diğer ışınlama kaynakları da hastalıkların teşhis ve tedavisinde kullanılan röntgen ışınları ve radyoizotoplardır. Bir tek akciğer filmi aldırma ile santral çevresinde bir ömür boyu yaşamaktan daha fazla doz alınmaktadır.

Ayrıca nükleer silah denemelerinden dolayı son 25 yıl içinde dünyadaki tüm insanların toplam 100 m rem dolayında ışınlama dozu aldıkları hesaplanmıştır. Bu ise bir santral çevresinde 20 yılda alınmasına izin verilen doz kadardır.

Kondansör soğutma suyunun (deniz suyunun) basıncı, buhar sistemine kıyasla daha yüksek olduğundan santral soğutma suyunda bulunan sıvı katı radyoaktif maddelerin normal işletmede soğutma suyuna karışması mümkün değildir.

Yalnızca filtre ve iyon değiştiricilerinin dolgu maddelerinin temizlenmesi sırasında açığa çıkan veya yakıt elemanı bekletme havuzlarında v.s. ayrıştırılan düşük düzeyli radyoaktif sıvı artıklar içindeki bazı parçalanma ürünleri radyoaktivitelerini kaybedinceye kadar geçici olarak depolanırlar, sıvı artıkların radyoaktivitesi zararsız düzeye indikten sonra kondansörden gelen suya karıştırılarak konsantrasyon daha da düşürüldükten sonra dışarı bırakılırlar. Çevreye bira-

kılan sıvıların içindeki radyoaktivite Uluslararası Radyasyondan Korunma Komitesinin (ICRP) koyduğu standartlarla sınırlanmıştır. Bu sınırlar genellikle tavan olarak kabul edilmekte ve çoğu kez çevreye kondansör soğutma suyuyla bırakılan radyoaktivite miktarı bu sınırların altında kalmaktadır. 1967 senesinden beri ABD'de işletilmekte olan nükleer güç santrallerinden çevreye atılan radyoaktivitenin miktarı içme suyu ve diğer belli bazı sıvılardan çok daha düşüktür (Tablo 3)

İçinde sıvı artıklar bulunan kondansör soğutma suyu içme suyu temininde kullanılan nehir ve göllere verilirse, kişi başına alınan doz 0.002 mrem/yıl, deniz suyuna verilmesi halinde ise alınan doz 0.0001 mrem/yıl olmaktadır.

Santralda meydana gelen yüksek düzeyli sıvı radyoaktif artıklar hiç bir zaman soğutma suyuna verilmazler. Sıvılar buharlaştırılarak diğer katı artıklarla birlikte özel kaplar veya beton bloklar içinde jeolojik yapıların altına, tuz yataklarına veya derin bölgelerde deniz dibine indirilerek depolanırlar.

Bütün bunların yanı sıra Nükleer Santrallerin projelendirilmesinde daima beklenebilen en büyük kaza anında çevre sağlığına normal üstü bir zarar verilmemesi esas alınır. Bu nükleer santralin, nükleer bomba gibi patlamasının mümkün olmadığını da unutmamak gerekir. Zira bugün satın alınabilen nükleer santrallarda kullanılan yakıt enerjisi veren Uranyum 235 izotopuna en fazla % 2,5 zenginleştirilmektedir. Oysa nükleer bombalarda kullanılan uranyumda bu oran % 95 civarındadır.

Beklenebilen en büyük kaza özellikle su soğutmalı reaktörlerde birinci devredeki boru veya diğer organların patlayarak soğutucunun bir kaç dakika içinde tamamen boşaltılması kabulüne dayanır. Bu durumda başka yollarla sisteme büyük miktarda su vererek soğutmak gerekirken buda güvenlik sistemleri vasıtası ile sağlanır.

Santral ayrıca deprem, sel, fırtına gibi tabii dış etkenlere, sabotaj uçak düşmesi, yangın gibi diğer dış etkenlere karşıda korunmalı olarak projelendirilmektedir.

Böylece beklenebilen en büyük bir kaza anında bile santralin çevresinde 500-1000 m yarıçaplı tecrit edilmesi gereken alan dışında çevreye yayılması ihtimali olan radyoaktivite dolayısı ile alınacak doz USNRC ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı tarafından müsaade edilen en yüksek doz olarak kabul edilen 300 rem'in çok altında kalmaktadır. Oysa halen kanser tedavisinde bunun 10 katına erişen dozlar uygulanmaktadır. Bir kaza anında tecrid edilen santral işletme alanında bulunanlar süratle korunma bölümlerine sığınacaklarından veya derhal santrali terk edeceklerinden, sağlıklarının tehlikeye girmesi söz konusu değildir.

Bunca tedbirler alınan nükleer santrallarda kaza ihtimali çok düşüktür. Nükleer Santrallerin riski üzerine çok çeşitli etüdler yapılmış ve neticede uçak ve trafik kazaları, baraj yıkılması, klor kaçakları, kasırga deprem ve meteor düşmesi gibi nükleer olmayan kazaların nükleer kazalardan 10 000 misli daha fazla ölüme neden olduğu görülmüştür, (Tablo 4). Çeşitli nedenlerle A.B.D. senelik ölüm riskleri ve 1975 yılına ait istatistiklerinden görüldüğü gibi 100 nükleer santraldan dolayı bir nükleer kaza sonucu ölüm ihtimali 5 milyarda 1 dir. 1977 senesine kadar A.B.D.'de elektrik üretimi için 300 santral yılı ve askeri maksatlarla (genellikle nükleer denizaltılarda) enerji üretimi içinde birkaç bin santral yılı kullanıldığı halde tehlikeli derece de radyoaktivite kaçmasına sebep olacak bir kaza olmamış ve halktan bir kişinin dahi radyoaktivite neticesinde ölümü veya yaralanması görülmemiştir. 28 Mart 1979 tarihinde ABD, Three Mile Island - 2 Nükleer Santralında olan kaza dünyanın en büyük işletme kazası olmuş ancak bilindiği gibi santralin projelendirilmesinde alınan güvenlik önlemleri nedeni ile çevreye çok düşük düzeyde radyoaktivite kaçmış ve hiçbir canlı bundan etkilenmemiştir.

NÜKLEER SANTRALLARIN ÇEVREYE OLAN ISI ETKİLERİ :

Türbinlerden geçen buhar kondansörde yoğunlaşırken verdiği ısıyla soğutma suyu bir miktar ısınır. Kondansörden ısınarak çıkan bu so-

ğutma suyu karıştığı nehir, göl veya deniz suyunda bir sıcaklık artışı meydana getirir. Suya verilen ısı, radyasyon, suyun yüzeyden buharlaşması veya ısı iletimi ve taşıma yoluyla atmosfere geçer. Sıcaklık, suya verilen ısı, havaya geçen ısıya eşit olana kadar artar. Isının etkilediği alan;

- Deniz ve nehirlerdeki akıntılara
- Denizde gel-git ve dalga hareketlerine
- Suyun sıcaklığı ve bunun derinliğe göre değişmesine bağlıdır.

Su sıcaklığındaki aşırı bir artış biyolojik dengenin bozulmasına, bazı canlıların ölmesine veya azalmasına diğerlerinin daha fazla üremesine yol açabilir. Sularda yaşayan canlıların ve erimiş oksijen dengesinin bozulması suyun kendi kendini temizlemesini önlemekte ve bazı zararlı bakteri kültürlerinin artmasına, suyun kullanılmayacak derecede kirlenmesine yol açmaktadır. Bu nedenle gerek uluslararası kuruluşlar, gerekse milli kuruluşlar tarafından su sıcaklığındaki artışın en çok kaç derece olabileceğini belirleyen sınırlar konmuştur. 600 MWe gücünde bir nükleer santral için yaklaşık 30 m³/sn soğutma suyu gerekir. Soğutucu santraldan yaklaşık 10°C ısınmış olarak çıkar, fakat çıkış ağzında daha soğuk su kütleleri ile karıştığından suyun ortalama sıcaklık artışı 1-2°C den daha fazla olmaz. Genellikle, soğutma suyu daha serin olan derin bölgelerden alınarak bu fark daha azaltılır.

İşaret etmek gerekir ki, 1°C lik bir sıcaklık artışı, gece-gündüz arasındaki sıcaklık değişimlerinden daha azdır ve suların kirlenmesine yol açmayacağı açıktır. Aşırı su kirlenmesi ancak 35°C üzerindeki sıcaklıklarda söz konusudur ve öncelikle taşıdıkları su kapasitesi sınırlı olan nehirler için öncelik taşır. Öte yandan bu husus sadece nükleer santrallara özgü değildir. Fosil yakıtlı santrallar da soğutma suyunu aldıkları deniz, göl veya nehirlerin sıcaklığını artırır.

SONUÇ :

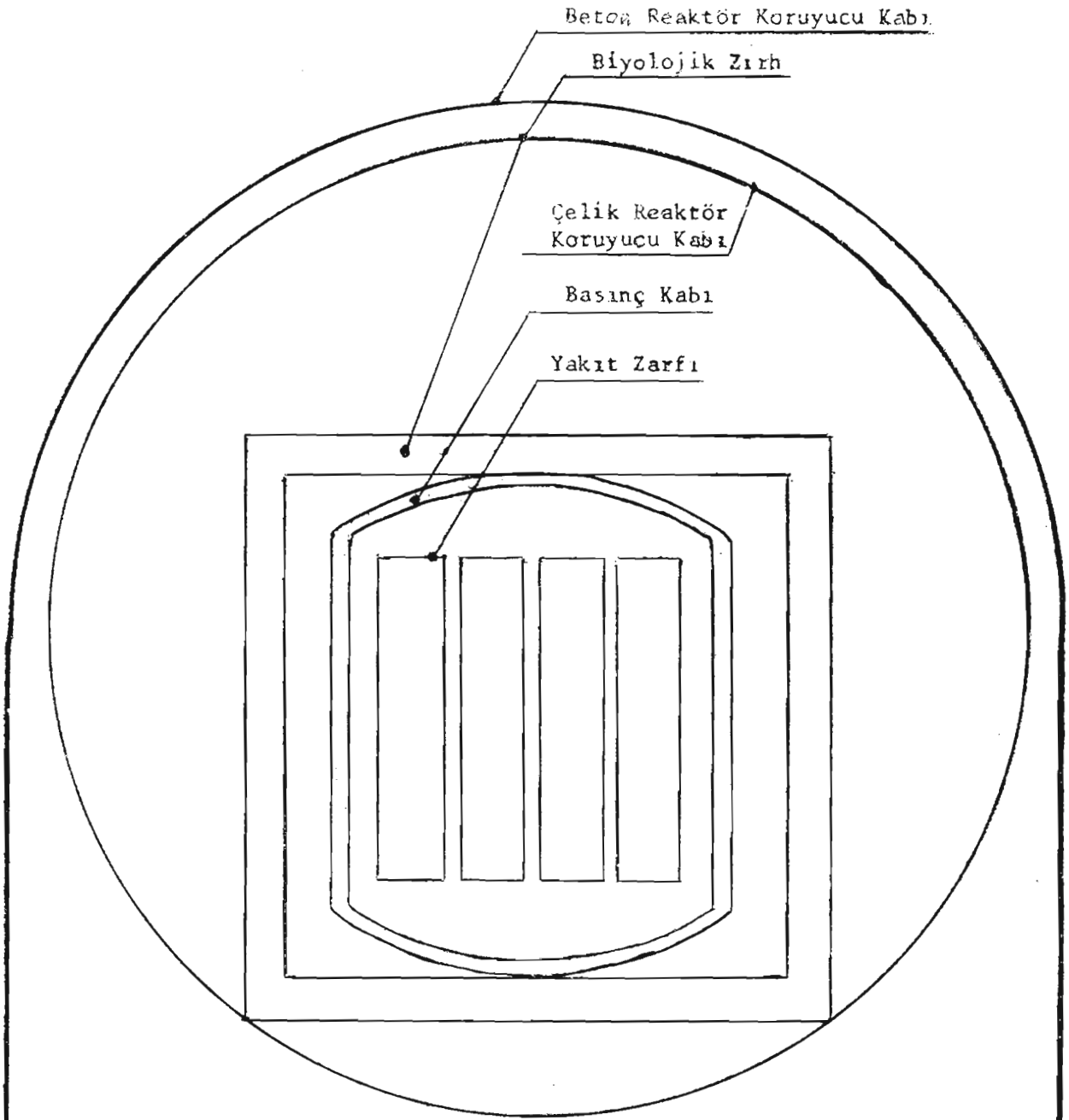
Nükleer santrallarda daha başlangıçta çok sıkı güvenlik tedbirlerinin alınması ve tedbirlerin gerek ulusal gerekse uluslararası kuruluşlarca denetlenmesi santralin yer seçimi, tasarımı ve işletmesinde güvenlik açısından bir takım yönetmelik; kod ve standartlara uyma zorunluluğu nükleer santralların enerji üretimi ve diğer endüstriyel tesisler arasında en güvenilir ve çevreye zararlı etkileri en az olanlardan biri haline gelmesine neden olmuştur.

REFERANSLAR :

- 1 — Thema Kernenergie, Fragen and Antworten, Verband der Elektrizitätswerk Österreichs, 1977.
- 2 — Nükleer Santrallarda Isı ve Radyoaktif Maddelerin Kontrolü, Çevreye Etkileri, TEK. NED- 16, 1973.
- 3 — J.M. Smith, Jr. Perspective on Radioactive Effluents from BWR Nuclear Power Plants, Radioactive Effluents and Standards, General Electric

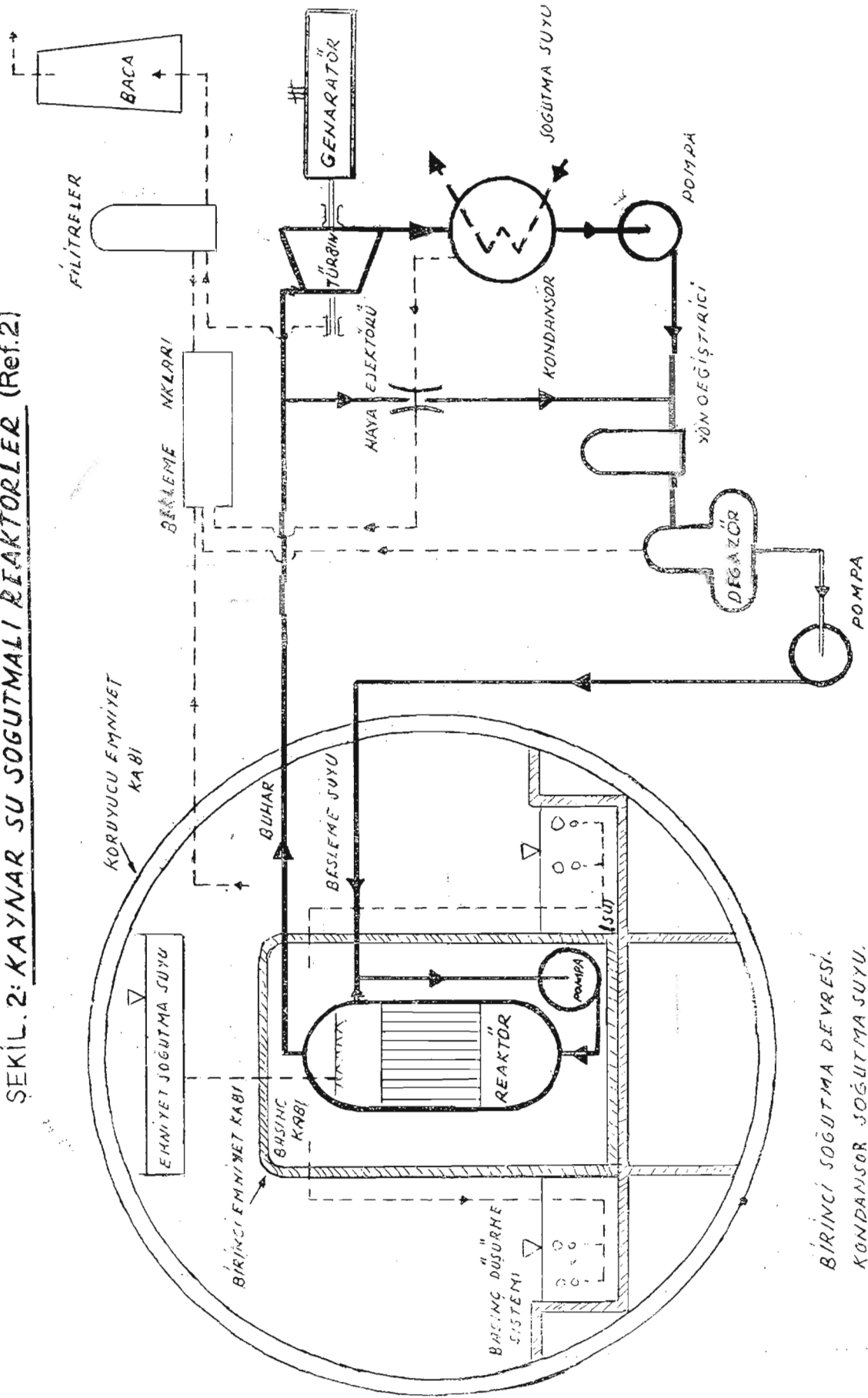
Comp. Nuclear Energy Division, Feb 1971.

- 4 — L.B. Lave and L.C. Freeburg, Health Effects of Electricity Generation from Coal, Oil and Nuclear Fuel, Nuclear, Safety No. 14, 1973.
- 5 — Reactor Safety Study, «An Assessment of Accident Risks in U.S. Commercial Nuclear Power Plants», WASH 1400, U.S. NRC, Oct. 1975.
- 6 — Nuclear Power and the Environment, ANSI, June 1976.

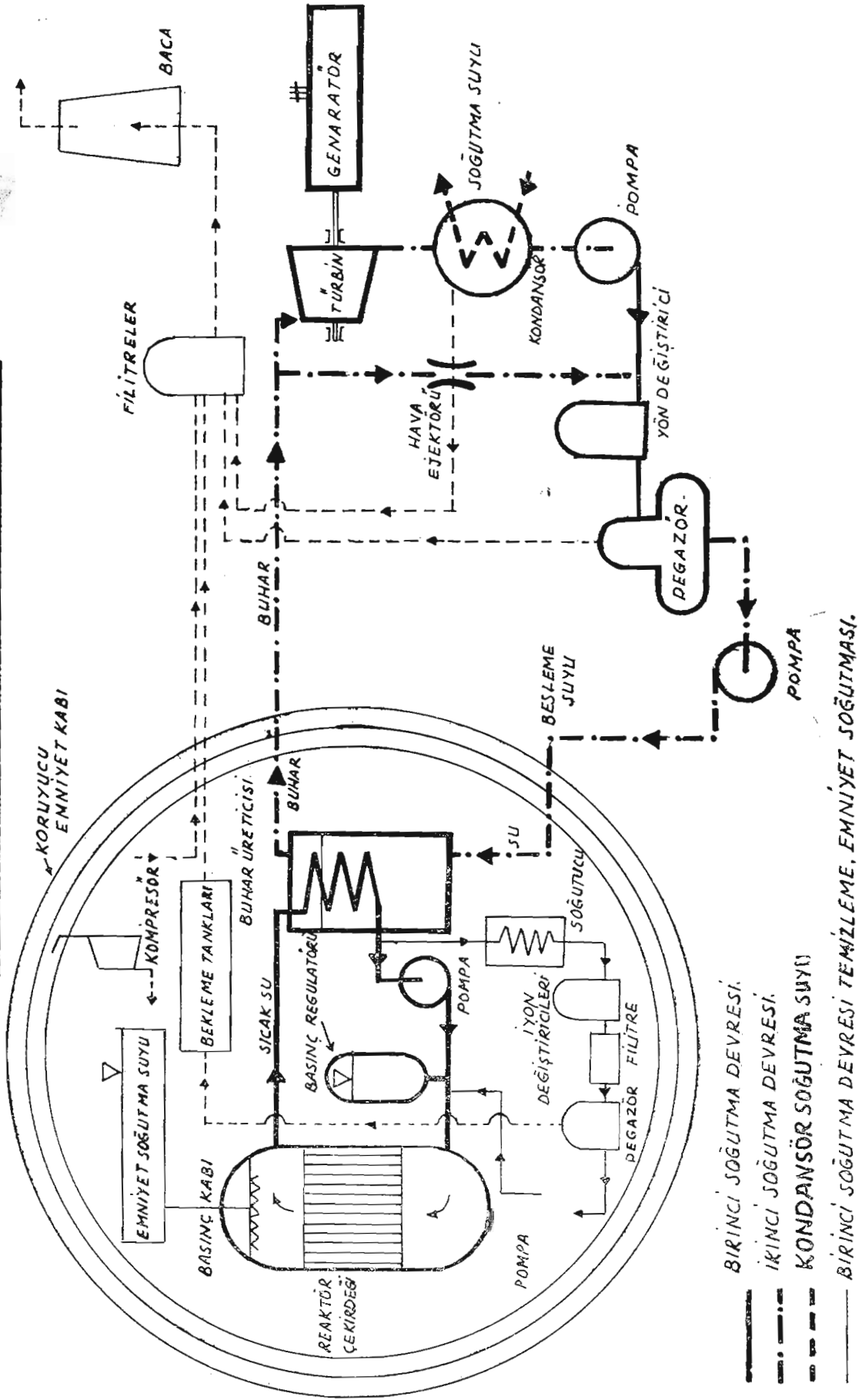
ŞEKİL 1: Radyoaktivitenin sızmasını önleyici koruyucu sistemler
(Ref.1)

SEKİL. 2: KAYNAR SU SOĞUTMALI REAKTÖRLER (Ref.2)

BİRİNCİ SOĞUTMA DEVRESİ.
KONDANSÖR SOĞUTMA SUYU.
ARTIK GASLAR

ŞEKİL 3: BASINÇLI SU SOĞUTMALI REAKTÖRLER (Ref.2)

TABLO _1 İŞINLAMA(Radyasyon) TIPLERİ VE KAYNAKLARI (Ref. 6)

İŞINLAMA TİPİ	BAZI İŞINLAMA KAYNAKLARI	ORTALAMA YILLIK DOZ (MİLİREM/YIL)
ALFA	TOPRAK, KAYA VE MINERALLERDE BULUNAN TABİİ RADYOAKTİVİTE	30
BETA	TOPRAK, KAYA MINERALLER(ÖRNEĞİN POTASYUM-40)'DE BULUNAN TABİİ RADYOAKTİVİTE TELEVİZYON(GÜNDE 1 SAAT SEYREDİLMESİ HALİNDE) HAVADAKİ TABİİ RADYOAKTİVİTE KOL SAATİ	20 1-2 2 2
GAMA	DİŞ VE DİĞER RÖNTGEN ÇEKİMLERİ DENİZ SEVİYESİNDE KOZMİK İŞINLAMA (GÜNEŞ İŞINLARINDAN)	20- 5000 40

Tablo_2_ Çeşitli santrallerin insan sağlığına olumsuz etkileri (Ref_4)

SANTRAL TİPİ	SALINAN GAZLAR	Olumsuz sağlık etkileri mukayesi indeksi (★)
KÖMÜR SANTRALLARI	Sülfürdioksit (SO ₂) Parçacıklar Azot oksit (NO)	32.000 1.100 4.530
FUEL-OIL SANTRALLARI	Sülfürdioksit (SO ₂) Parçacıklar Azot oksit (NO)	11.560 176 4.450
BASINÇLI SU SOĞUTMALI NÜKLEER SANT. (PWR)	Kripton_85 ve Ksenon_133 İyot_131	1 19
KAYNAR SU SOĞUTMALI NÜKLEER SANT. (BWR)	Kripton_85 ve Ksenon_133 İyot_131	1 20

(★) FUEL-OIL SANTRALLARINDAN ALINAN AZOT OKSİT GAZININ İNSAN SAĞLIĞI ÜZERİNE OLUMSUZ ETKİSİ NÜKLEER SANTRALLARDAN SALINAN Kr_85 ve Ks_133'un SAĞLIK ÜZERİNE OLUMSUZ ETKİSİNİN 4530 KATIDIR.

TABLO.3: SIVILARDA
RADYOAKTİVİTE SEVİYELERİ (PİKOKÜRİ*/LİTRE) (Ref.6)

NÜKLEER GÜÇ SANTRALLARININ RADYOAKTİF ATIKLARINDA	1-10
MUSLUK SUYU	20
NEHİR SUYU	10-100
%4 ALKOLLÜ BİRA	130
DENİZ SUYU	350
VİSKİ	1200
SÜT	1400
BİTKİSEL SIVI YAĞ	4900

*KÜRİ: RADYOAKTİVİTE BİRİMİ
PİKOKÜRİ=KÜRİ'NİN TRİLYONDA BİRİ.

TABLO_4: ÇEŞİTLİ NEDENLERLE SENELİK ÖLÜM RİSKİ ORTALAMASI
(Ref.5)

KAZA TÜRÜ	ÖLÜM İHTİMALI	TOPLAM ÖLÜ SAYISI (1975)
TRAFİK KAZALARI	4000 de 1	55 791
DÜŞME	10.000 de 1	17 827
YANGIN VE YANMA	25.000 de 1	7 451
UÇAK KAZASI	100.000 de 1	1 778
KAFAYA BİRŞEY DÜŞMESİ	160.000 de 1	1 271
ELEKTRİK ÇARPMASI	160.000 de 1	1 148
KASIRGA	2.500.000 de 1	91
DİĞER KAZALAR	1600 de 1	111 992
NÜKLEER SANTRAL KAZASI (100 SANTRAL'DA)	5.000.000.000 da 1	0

* Reader Safety Study - WASH 1400, USNRC, Ekim 1975'den alınmıştır.

STANDARD HAZIRLAMA ÇALIŞMALARIMIZ

Yeni Kurulan ve Çalışmaya Başlayan Teknik Komiteler

- Güneş Toplayıcıları
- Perlit Agregası (Çeşitli Uygulamalar İçin)
- Perlitli Alçı Bölme Elemanları
- Perlitli Sıvalar (Yapım ve Uygulama Kuralları)
- Perlit Yalıtım Betonu (Yapım ve Uygulama Kuralları)
- Vulkanize Edilmiş Kauçuklar-Sıvılara Dayanımı Deney Yöntemleri (ISO/1817)
- Kauçuk Hortumlar Hidrostatik Deneyi (ISO/1402)
- Saniyede Kullanılan Hidrostatik Çizmeler
- Tekstil Maddeleri-Lif Karışımlarının Kantitatif Analizinden Önce Lif Olmayan Maddelerin Giderilmesi Metotları (ISO/5090)
- Giyimde Boy Ölçüleri
- Amyant Kumaş
- TS 1315 «Et-Kemik Unu»
- TS 1314 «Kemik Unu»
- TS 2033 «Balık Unu»
- TS 1313 «Et Unu»
- TS 2032 «Kan Unu»
- Kemik Unu (İstimplenmiş)
- Karkas Unu (Kadavra)

Hazırlık Grubunda İncelenmekte Olan Tasarılar

- TS 803 «Güç Transformatörleri İçin Yük Altında Kademe Değiştiriciler»
- TS 595 «1000 Volttan Yukarı Alternatif Gerilimlerde Kullanılan Geçiş İzolatörleri»
- Elektrikli Vantilatörler ve Regülatörler İçin Güvenlik Kuralları (IEC/342)
- Radyasyon Dedektörleri
- Değişken Kondansatörler
- Önyapımlı Betonarme Kanaletlerin Eklenmesinde Kullanılan Sızdırmazlık Contası
- Betonun Elastisite Modülünün Deneyi
- Gre Seramik Karolar
- Gre Seramik Karoların Deney Yöntemleri
- TS 771 «Cam Laboratuvar Malzemeleri»
- Kreozot
- Suyun Analiz Yöntemleri Kurşun Miktarı Tayini
- Pistonlu Kompresörler İçin Kabul Deney Esasları
- Ambalajlama-Sıkıştırma Deneyi (ISO/2872)
- Ambalajlama-Taşıma Kapları (ISO/3394)
- Ahşap Ambalajlar-Limon Sandığı
- Karton Klasörler
- Yerüstü Petrol Pompaları
- Pestisitlerin Ambalajlanması
- TS 469 «Yün İpliklerinde Nemlilik Tayini ve Kondisyonlama»
- TS 715 «Tek Lif Uzunluklarını Ölçerek Lif Uzun-

luğunun Tayini»

- TS 1634 «Tekstil Cam İplikleri Adlandırma»

Birinci Mütalaaya Gönderilen Tasarılar

- Kalaylanmış Yumuşak veya Tavlanmış Som Elektrolitik Bakır Tel
- TS 500 «Betonarme Yapıların Hesap ve Yapım Kuralları»
- TS 115 «Bitümlü Maddelerden Numune Alma Metotları»
- Önyapımlı Betonarme Kanalet İstinat Eyerleri
- Çabuk Donma ve Çözülme Şartları Altında Betonun Dayanıklılık Deney Metodu
- Önyapımlı Betonarme Kanaletler
- Buğday Unu
- Binalarda Elektrik Tesisatı Güvenlik İçin Korunma Kuralları-Genel Karakteristiklerin Değerlendirilmesi (IEC/364-3)
- Toplu İğne
- Diş Macunu
- Diş Fırçası
- Merdane
- Tarım Traktörleri ve Tarım Makinalarında Sürecü Kumanda Sembolleri (ISO/3767)

Birinci Olgunlaştırılması Yapılan Tasarılar

- TS 708 «Beton Çelik Çubukları ve Çelik Hasırları»
- Karşır Duvar Elemanlarının Karşır Duvar Harçlarına Yapışma Dayanımının Tayini Deney Metodu
- Zararlı Kimyasal Etkileri Olan Suların, Zeminlerin ve Gazların Etkisinde Kalacak Betonlar İçin Yapım Kuralları
- TS 994 «Sanayide Kullanılan Sodyum Hidroksit ve Potasyum Hidroksit Demir Miktarı Tayini (2-2' Bipiridil Spektrofotometrik Metot)»
- TS 1209 «Sanayide Kullanılan Sodyum ve Potasyum Silikatlar Sodyum veya Potasyum Karbonat Cinsinden Gösterilen Karbondioksit Miktarı Tayini»
- Demir Cevherinde Demiroksit Tayini
- TS 2282 «Tarhana»
- Örme Çoraplar
- Yünlü Kumaş
- Pardüsülük Poliester/Yün Kumaş
- TS 344 «Yerüstü Yapılarda Ahşap Koruma»
- Uçak Yakıtlarında Net Yanma Isısının Tayini

İkinci Mütalaaya Gönderilen Tasarılar

- Alçak Gerilimli Yolvericiler-Reostalı Rotor Yolvericiler
- Marmelatlar

İkinci Olgunlaştırılması Yapılan Tasarılar

- Roux Şişesi
- Gaz Numune Alma Kapları

- Cam Huniler
- Dik Yongaları Levhalar

Teknik Kurula Gönderilen Tasarılar

- TS 3216 «Yuvarlak Emaye Bakır Bobin Telleri Isı veya Çözücülerin Etkisi ile Yapışan Lehimlenebilir»
- Patlayıcı Gaz Ortamlarında Kullanılan Elektrik Aygıtları İçin Genel Kurallar-En Büyük Yüzey Sıcaklığının Sınıflandırılması (IEC/79-8)
- Patlayıcı Gaz Ortamlarında Kullanılan Elektrik Aygıtları İçin Genel Kurallar-İşaretleme Kuralları (IEC/79-9)
- Patlayıcı Gaz Ortamlarında Kullanılan Elektrik Aygıtları İçin Genel Kurallar-Tehlikeli Ortamların Sınıflandırılması (IEC/79-10)
- Patlayıcı Gaz Ortamlarında Kullanılan Elektrik Aygıtları İçin Genel Kurallar-Kendinden Güvenlikli Aygıtlar ve Bunlarla Birlikte Kullanılan Öteki Aygıtlar İçin (IEC/79-11)
- Patlayıcı Gaz Ortamlarında Kullanılan Elektrik Aygıtları İçin Genel Kurallar-Gaz Ya Da Buharlı Hava Karışımlarının En Büyük DeneySEL Güvenlik Aralığında ve En Küçük Tutuşma Akımlarına Göre Sınıflandırılması (IEC/79-12)
- Organik Elyafli Bitümlü Oluklu Levha
- TS 647 «Ahşap Yapıların Hesap ve Yapım Kuralları»
- TS 1110 «Asbest ve Çimentodan Yapılmış Oluklu Levhalar»
- Na Hipoklorit Deney Metotları
- Ayırma Hunileri
- Nuçe Erlenleri
- Soğutucular
- Rulmanlı Radyal Yataklar (ISO/R 15-I-II)
- Odunda Liflere Paralel Makaslama Dayanımı Tayini
- Değer Analizi
- Hortumlar-Basınçlı Hava İçin Lastik Hortumlar
- Plastikler-Kalıplanmış Fenol Formaldehit İyodometrik Yöntemle Serbest Fenol Miktarı Tayini
- Plastikler-Kalıplanmış Fenol Formaldehit Serbest Amonyak Aranması
- Esnek Köpük Maddeler-Lateks Köpük Kauçukları
- Doğal Kauçuk Lateksleri Korunmuş (Krenalaştırılmış, Buharlaştırılmış, Santrifüjlenmiş)
- Plastikler-Genel Amaçlı PVC Reçineleri Sıcak Plastikleştirici Absorpsiyon Tayini
- Bilyalı Yatak Greslerinin Burulma Özeliğinin Tayini
- Uçak Yakıtlarında Elektriksel İletkenliğin Tayini
- TS 838 «Tekstil Maddelerinin Ticari Rutubeti»
- TS 839 «Bilezik (Ring) Boyutları Ring Eğirme ve Büküm Makineleri (Tersinir C Kopçaları İçin)»
- TS 841 «Bilezik (Ring) Boyutları Ring Eğirme ve Büküm Makineleri (Kulak Tipi Kopçalar İçin)»
- TS 851 «Mekik Boyutları (Masura Değiştiren Otomatik Dokuma Tezgahları İçin)»
- TS 1009 «Yün Liflerinin Ortalama Çapının Tayini (Hava Gecirgenlik Metodu)»
- TS 881 «Desen Karton, Şaftlı (Armatürlü) Tezgahlar İçin (Boyutlar)»
- TS 963 «Boya ve Terbiye Makineleri Sağ ve Sol Tarafların Tayini»

- TS 959 «Dokuma Tezgahları Sağ ve Sol Tarafların Tarifi»
- TS 958 «Çekim Silindirik Çapları Pamuk, Yün, Döküntü İpek Lifleri ve Kesik Lifler İçin»
- TS 875 «Çözgü Masurası Eğirme ve Büküm İğneleri İçin Metrik Boyutlar, Toleranslar ve Masatlar»
- TS 1269 «Pamuklu Eğirme (İplik) Makineleri Çalışma Eni»
- TS 964 «Yassı Çelik Gücü Telleri Genel Maksatlar İçin»
- TS 962 «Kamgarn ve Ştrayhgarn Tarakları Çalışma Eni»
- TS 880 «Desen Tahtaları ve Desen Çivileri Ağaç, Metal veya Diğer Uygun Malzemeden (Boyutlar)»
- TS 1456 «Tekstil Makineleri ve Aksesuarları Konik Çözgü Makinesi En Büyük Kullanma Eni»
- TS 874 «Jakar Dokuması İçin Çiftli Gücü Telleri (Boyutlar)»
- TS 879 «Metal (Lehimli) Taraklar Çift Yayla Bağlanmış (Boyutlar)»
- TS 1268 «Tekstil Makineleri ve Aksesuarları Atkı Aktarma ve Çapraz Bobin Makineleri Sağ ve Sol Taraflarının Tanımlanması»
- TS 1007 «İplik Makinelerinin Sağ ve Sol Taraflarının Tayini»
- TS 1649 «Otomatik Tezgahlar İçin Masura Yerleştirme Kutusu Masura Ucu Boyutları»
- TS 876 «Gücü Çerçevesi Tek veya Çift Dizi Gücü Telleri İçin (Boyutlar)»
- TS 961 «Tekstil Makineleri ve Tamamlayıcı Kısımları (Aksesuarlar)»
- TS 396 «Boyalı ve Baskılı Tekstil Mamullerinin Kısa veya Uzun Süreli Su Etkisinde Su Haslıklarının Tayini»
- TS 398 «Boyalı ve Baskılı Tekstil Mamulleri Boyalarının Ter Hashğının Tayini»
- TS 716 «Boyalı ve Baskılı Tekstil Mamulleri Renk Yıkama Hashğının Tayini»
- TS 840 «Bilezik (Ring) Boyutları Ring Eğirme ve Büküm Makineleri Tersinmez C Kopçaları İçin»
- Boyalı ve Baskılı Tekstil Mamulleri İçin Renk Hashğı Deney Metotları-Buharla Plelemeye Karşı
- Alüminyum Süt Soğutma Tankları
- DeneySEL Eleme Kuralları (ISO/2591)
- Baharat-Öğütülmüş Baharatın İncelik Derecesinin Tayini-El Eleği İle Eleme Metodu (ISO/3588)

8 KASIM 1979 TARİHİNDE TEKNİK KURULDA KABUL EDİLEN STANDARDLAR

- TS 3432 Yapım sırasında Uygulanan Kontroller İçin Kontrol Kartlarının Hazırlanması ve Kullanılması Kuralları
- TS 3434 İnşaat Mühendisliği ve Bina Teknik Resimleri - Kesit ve Görüş Alanlarının Belirtilmesi
- TS 3435 Plastikler - Polistren Kalıplama ve Ekstrüzyon Maddeleri - Tanımlama
- TS 3436 Kauçuk - Vulkanizasyon Özelliklerinin «Salımlı Disk Kürmetre» (Curametre) ile Ölçülmesi
- TS 3437 Plastikler - Genel Amaçlı PVC Reçineleri - Sıcak Plastikleştirici Absorpsiyonu Tayini
- TS 3438 Portland Çimentosu Klinkeri

DEĞİŞTİRİLEN VE DÜZELTİLEN TÜRK STANDARLARI

- TS 472 Boyalı ya da Baskılı Tekstil Mamulleri için
Renk Haslığı Deney Yöntemleri Ütülemeye
Karşı Renk Haslığı Tayini
- TS 739 Boyalı ve Baskılı Tekstil Mamulleri için
Renk Haslığı Deney Yöntemleri - Hipokloritle
Beyazlatmaya Karşı Renk Haslığı Tayini
- TS 837 Boyalı ve Baskılı Tekstil Mamulleri için Renk
Haslığı Deney Yöntemleri - Klorlu Suyu
(Yüzme Havuzu Suyu) Karşı Renk Haslığı
Tayini
- TS 1002 Soyma Kaplamalık Kayın Tomruğu
- TS 1109 Soyma Kaplamalık Çam Tomruğu
- TS 3217 Emaye Kaplı Yuvarlak Bakır Bobin Telleri
—155°C Sıcaklığa Dayanıklı
- TS 3221 Bakır Kaplı Yuvarlak Bakır Bobin Telleri
—Yüksek Mekanik Dayanımlı
- TS 3391 Boru Şebekelerinde İşletme Sıcaklığına ve
Basıncına Bağlı Olarak Malzeme ve Anma
Basıncı Seçimi Kuralları

Ulusal Zeytin Yağı ve Zeytin Komiteleri İGEME'de Toplandı

26 - 30 Kasım 1979 günleri Madrid'de yapılacak olan Uluslararası Zeytinyağı Konseyi'nin 41. Dönem toplantısına götürülecek olan ülkemiz görüşlerinin saptanması amacıyla, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezinde 13 Kasım 1979 günü Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Teknik Komitesi ile 14 Kasım 1979 günü Türkiye Ulusal Zeytinyağı Yürütme Komitesi toplantıları yapılmıştır.

Ticaret Bakanlığı; Gıda-Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Gümrük ve Tekel Bakanlığı, TARİŞ, Devlet İstatistik Enstitüsü, İzmir ve Mersin İhracatçı Birlikleri, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Bornova Zeytincilik Araştırma Enstitüsü, Türk Standartları Enstitüsü ve İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi elemanlarının katıldığı toplantıda Enstitümüzü, Standard Hazırlama Dairesi Başkanı Ziraat Yüksek Mühendisi Arıçtan TÖNÜK temsil etmiştir. Toplantıda, zeytin ve zeytinyağı-

nın çeşitli sorunları üzerinde durulmuş ve Madrid toplantısı gündemindeki konular sırasıyla incelenmiştir. Bu arada, 1978/79 yılı, üretim, ithalat, tüketim, ihracat ve devir stok bilançoları ile 1979/80 yılı tahmini değerleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca II. Dünya Zeytinyağı yılı kutlama faaliyetlerinden olan, 21 Ekim 1979 günü Edremit'te yapılan «Zeytin ve Zeytinyağı Günü» ile 25-26 Ekim 1979 tarihlerinde İzmir Ticaret Odasında yapılan «Zeytinyağı ve Salamura» semineri hakkında bilgi verilmiştir. Zeytinyağının gümrük tarife pozisyonu hakkındaki tartışmalardan başka Enstitümüz açısından önem taşıyan Kodeks ve Ulusal zeytin ve zeytinyağı standartları ile İspanya'nın önerileri incelenmiştir.

Enstitümüzce hazırlanan TS 341 «Yemeklik Zeytinyağı» standardının, kodeks standardı paralelinde revizyona tabi tutulduğu ve ilgili

kuruluşların görüşlerine sunulduğu, kısa sürede bu revizyonun neticelendirileceği belirtilmiştir. Görüşmelerde kodeks ve ulusal standartlarımız değerleri incelenmiş ve bu revizyon metninin ülkemiz çıkarlarına ve zeytinyağlarına uygun değerler taşıdığı görüşüne varılarak, İspanya'nın önerilerinin reddedilmesine karar verilmiştir. TS 774 «Yemeklik Zeytinler» standardının da revizyona alındığı ve kodeks standardına uyulduğu belirtilmiştir. Bu çalışmanın da kısa sürede sonuçlandırılması temennisinde bulunulmuştur.

Ayrıca, Bornova Zeytincilik Araştırma Enstitüsünce, Zeytinyağında, reesterifiye yağların, prina yağının ve diğer yağların aranması ile ilgili yeni yöntemlerin araştırılması ve sonuçlarının Uluslararası Zeytinyağı Konseyine götürülmesine karar verilmiştir.

Tecrübe konuşuyor

1961'de 30 bin

1966'da 300 bin.

Bugün 3 milyondan fazla.

Hepsi de eşsiz Arçelik teknolojisinin...

ünlü Arçelik mühendislik hizmetlerinin ürünü.

Çalışıyorlar. Kusursuz. Sorunsuz.

Ev cihazları öncüsü Arçelik'in adına

yakışır biçimde.

Arçelik'te tecrübe konuşuyor!

ARÇELİK

ÜÇ MİLYONLUK TECRÜBE

kalitemizin güvencesi

- Çelik özlü alüminyum iletkenler **TSE**
- Tam alüminyum iletkenler **TSE**
- Plastik izoleli askı telli alüminyum kablolar - **ALPEK**
- Plastik izoleli alüminyum iletkenli enerji kabloları - **ALVINAL TSE**
- Plastik izoleli telefon kabloları
- Alüminyum profiller **TSE**
- İletken ve kablolar için ek malzemeler

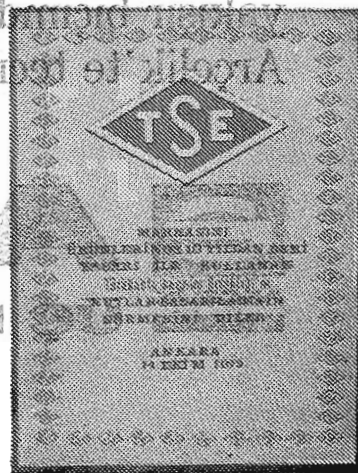
TÜRK KABLO A.Ş.

Merkez: İnönü Caddesi 69/1 Taksim-İstanbul
Tel: 43 59 03 (4 hat) Teleks: 24223 tkab tr

Fabrika: P.K.53 İzmit Tel: 114 76- 113 97

TÜRK KABLO MAMÜLLERİ TEVZİİ A.Ş.

Kemeraltı Caddesi 34 Karaköy-İstanbul
Tel: 43 00 06-43 00 07

**gökyüzünü
ısıtamazsınız**

**çatınızı
İzocam'la kaplatınız**

İZOCAM TASARRUFTUR..

Dünyanın en ileri sistemiyle (Saint - Gobain TEL Prosedesi) yurdumuzda üretilen İzocam, konut çatılarından sınaî yapılara kadar kullanıldığı her alanda olağanüstü tasarruf sağlar.

İzocam kullanıldığı takdirde daha küçük sıtılı kalorifer kazanı, daha az sayıda radyatör dilimi, daha küçük boyutlarda pompa ve boru yeterli olur. Bu suretle yapının inşaat masrafı azalır.

Ayrıca İzocam için ödenecek fark 1-2 yılda kendisini öder. İzocamın her türlü çatıda ve

kalorifer tesisatında kullanılmasıyla gittikçe pahalılaşılan yakıt sarfiyatı azalır ve bir türlü ısınmayan en üst katlar kolaylıkla ısınır, size "SAĞOLASIN İZOCAM" dedirtir.

İzocamla korunan yapı sağlıklı, ekonomik ve komşu anlaşmazlıklarına yer bırakmayan bir yapı olur.

Bütün ısı ve gürültü problemlerinizde bizi hatırlayınız.

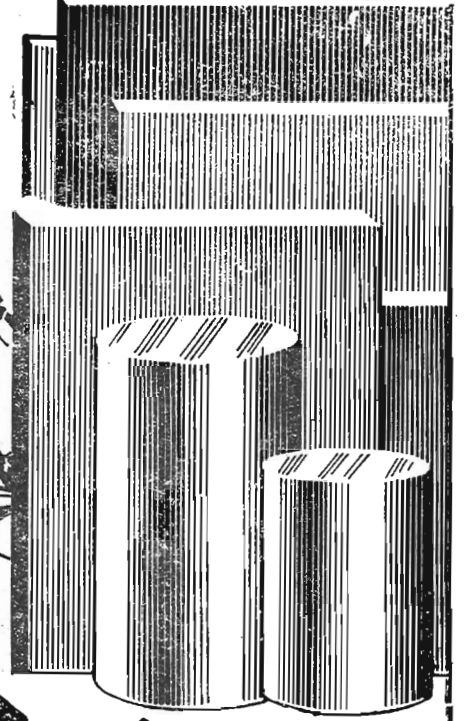
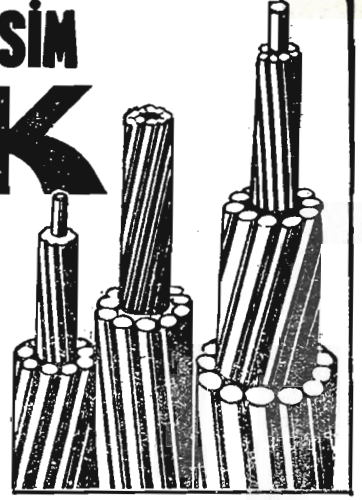
İZOCAM®
Kesin tecrit, büyük tasarruf, tam konfor.

TEKNİK DANIŞMA BÜROLARIMIZ ÜCRETSİZ EMRİNİZDEDİR:

İstanbul	Ankara	İzmir	Bursa	Trabzon	Adana
43 50 50/5 hat	29 57 90	134 859	12 470	2398	22980

ELEKTROLİTİK BAKIR ve ALÜMİNYUM MAMÜLLERİ İMALİNDE TEK İSİM **RABAK**

MAMÜLLERİMİZ:

- Elektrolitik bakırdan mamül:
Tel, çubuk, lâma ve borular
- Prine; tel, çubuk ve borular
- Yataklık bronz çubuklar
(İçerisi dolu ve boş)
- Alüminyumdan; levha, disk, tel
- Alüminyum ve Çelik özlü alüminyum
enerji nakil iletkenleri.
- Galvanizli çelik tel ve yaylık çelik tel
- Altın-Gümüş
- Külçe alüminyum alaşımlar (her nev'i)
- Granüle alüminyum
- Enerji nakil hatlarında kullanılan
alüminyum iletken ek parçaları
- Göztaşı (bakır sülfat)
- Alüminyum Plâtina
- Alüminyum Kütük (Bilet)

MERKEZ:

RABAK

ELEKTROLİTİK BAKIR ve MAMÜLLERİ A.Ş.

İnönü Cad. No. 90/5-6 Taksim-İSTANBUL

Telgraf RABAKAŞ-İST. P.K. 447 Beyoğlu

Telex: 22465 Raku-Tr İst. Tel: 45 68 35 Santral; 4 hat

KÂĞITHANE FABRİKASI:

Silâhtar Cad. 37-Kâğıthane-İstanbul

Telefon: 46 70 30 Telex: 22287 bafa tr.

P.K. 354 Şişli-Telg. RABAK Kâğıthane-İstanbul

İZMİT FABRİKASI:

Köseköy-İzmit Telefon: 1408-4260- 2

Telex: 33125 alka tr. P.K. 106 İzmit

Telg: RABAKAL-İZMİT

İSTANBUL SATIŞ MAĞAZASI:

Yemeniciler, Köseoğlu İş Hanı Karaköy
Telefon: 44 81 13

ANKARA SATIŞ MAĞAZASI:

Çankırı Cad. 58 A Tel: 11 10 30
Telex: 42726 tepa tr.
Telg: RABAK - ANKARA

İZMİR SATIŞ MAĞAZASI:

Anafartalar Caddesi No. 143.
Tel: 134 220 - İZMİR

- * Otomatik televizyon regülatörü
- * Elektronik ve kademeli regülatörler
- * Transformatörler
- * Floresant balast
- * Floresant starter
- * Floresant duy
- * Floresant band
- * Floresant reflektör
- * Cıva buharlı ve floresant antigrön armatürler

AYDINLATMA
MEVZUUNDA SİZLERLE

HEICO

HAYK DEĞİRMENCİOĞLU

FLUORESAN, TRANSFORMATÖR, BALAST ve REGÜLATÖR FABRİKASI

Bankalar, Yanıkkapı Sokak 38 Tel 49 57 74 - 44 33 37

koşullar değişir...

ortam kuru olabilir, rutubetli olabilir.
enerjiyi toprak altından, yada
sıva üstünden iletmek sorunlarıyla
karşılaşılabılır.
darbelere, mekanik etkilere,
ağır işletme şartlarına
dayanıklılık aranabilir.
çok farklı koşullar söz konusudur
enerji iletiminde...
farklı koşullarda, farklı özellikte
SURTEL'ler hizmetinizdedir.
tümü de aynı güvence ile...

SurTel

güvencesi değişmez

NURHAN KAYA

SURTEL KABLO SANAYİİ A.Ş.

BANKALAR, OKÇUMUSA CAD. NO. 80 KARAKÖY - İSTANBUL,
Merkez : 43 47 60 Fabrika: 79 07 02 TELGRAF : SURKABLO - İST., TELEKS : 23361 SUR TR

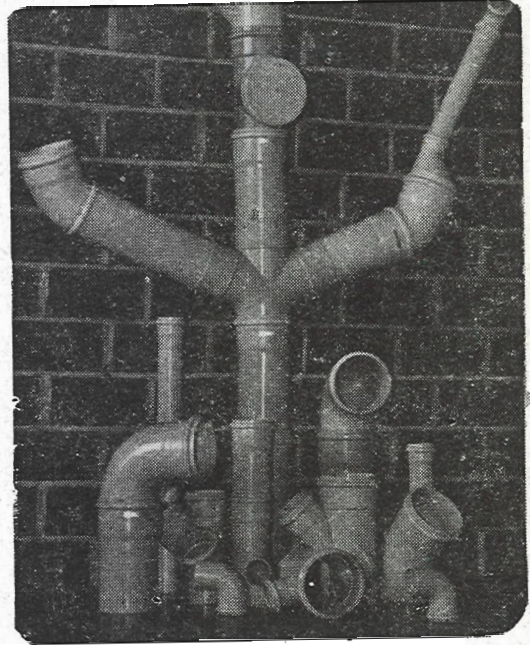
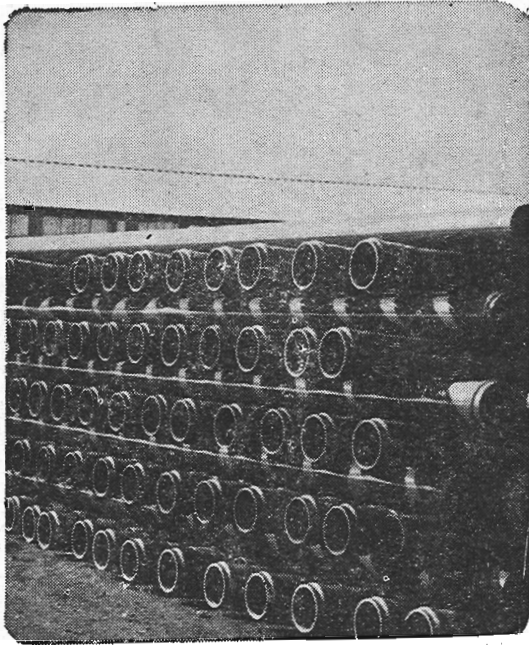
KHP KEBAN PLASTİK

SERT PVC

• BASINCLİ TEMİZ SU BORULARI VE
EK PARÇALARI

• PİS SU BORULARI VE EK
PARÇALARI

ÜRÜNLERİMİZ KALİTE BELGESİNİ HAİZDİR

KHP KEBAN
PLASTİK

KEBAN HOLDİNG VE ORTAKLARI PLÂSTİK SANAYİİ A. Ş.

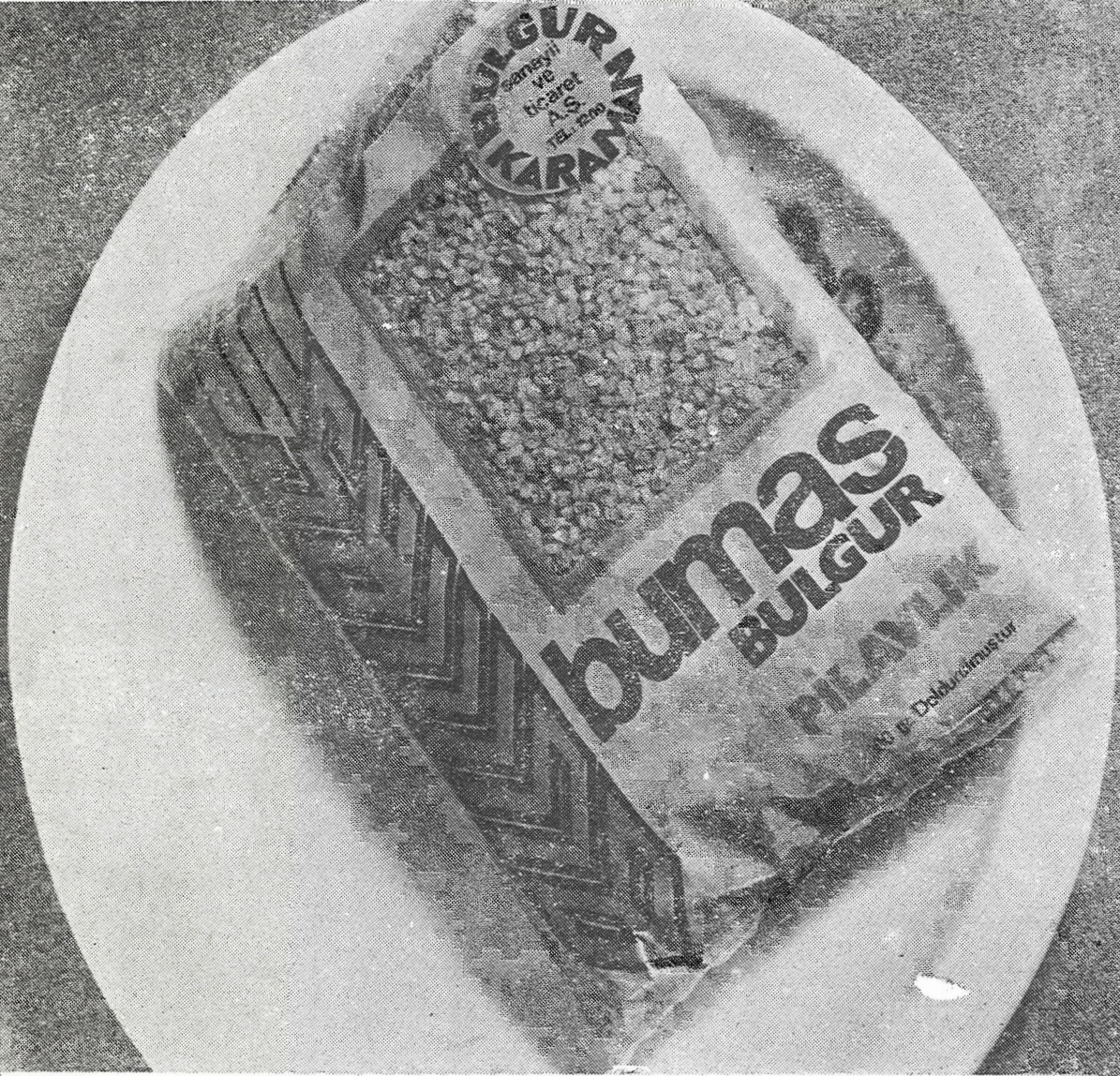
HAVA ALANI YOLU KM. 8 POŞTA KUTUSU 73 TELEFON 18 10- 2121 TELGRAF ADRESİ : KEBAN PLÂSTİK - ELAZİĞ

BUMAS

Karaman Bulgur Sanayi ve Ticaret A.Ş.

P. K. 38

Karaman

- 1 — Taşsızdır.
- 2 — Boyasızdır.
- 3 — El değmeden yapılır.
- 4 — Hakiki sert buğdaydan mamuldur.
- 5 — Besin değeri yüksektir.
- 6 — TSE 2284 e uygun olarak imal edilmektedir.

Telf	:	1200
Telgraf	:	BUMAS
Ticaret Sicil	:	1406/169
Sermeyesi	:	50.000.000

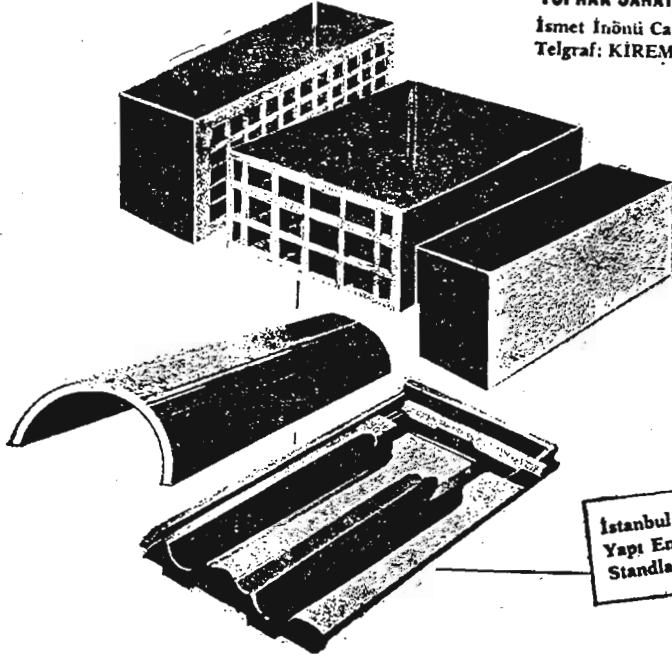

KILIÇOĞLU

TOPRAK SANAYİ ve TİCARETİ A.Ş.

İsmet İnönü Cad. No: 21 - Eskişehir
Telgraf: KİREMIT - Eskişehir P.K.7

KİREMIT TUĞLA ATEŞ TUĞLASI

50 yıllık tecrübe ve sahip müessese-
miz modern tesisleri ve mamulleri-
nin mükemmeliyeti ile kendi sahasın-
da Türkiye'nin rakipsiz kuruluşu ola-
rak sayın müşterilerine her türlü hiz-
meti sunmaktan büyük gurur duya-
caktır.

İstanbul, İzmir ve Ankara
Yapı Endüstri Merkezlerindeki
Standlarımızı görünüz.

**KALİTELİ VE EKONOMİK
ÇATI ÖRTÜSÜ MALZEMELERİYLE
HİZMETİNİZDEYİZ**

Tel. Fab: 166 67 - 237 57
Telex : 62247 Ate. Tr
Telg. : SÖZGUR
PK : 38

Adana

SANRIKU FİBER GLASS CO.LTD. JAPON
"JET BURNER" KNOW-HOW TEKNOLOJİSİNİN ÜRÜNÜ

izoyün®

CAMYÜNÜ
sıcağa, soğuğa, sese izolasyon

**Düşünmenize
gerek kalmadı...**

Bir telefonunuz kafi.

**izoyün'le
sizde çatınızla
mevsimler arasına
bir duvar örerek
mutlu olabilirsiniz**

ÖZELLİKLERİ:

- yanmaz
- hafiftir
- yakıttan tasarruf sağlar
- fire vermez
- işlenmesi kolaydır
- yüksek ısı izolasyonu sağlar
- yüksek ses izolasyonu sağlar
- higroskopik değildir
- elastiktir
- haşarattan bozulmaz

izoyün®
İZOLASYON MALZEMELERİ
SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

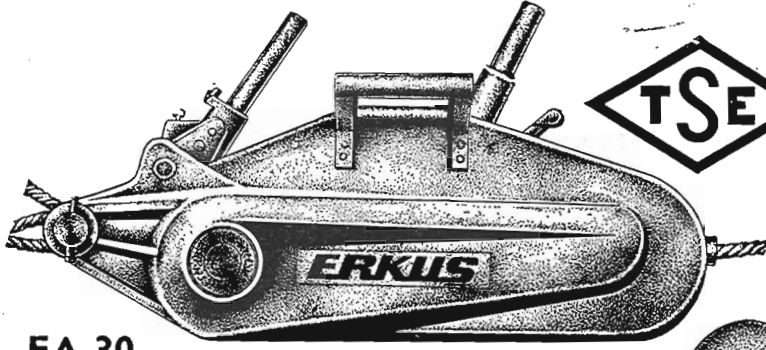
Merkez : Tersane Caddesi Kut İlan Kat: 5 Karaköy-
İSTANBUL Telefon: 49 77 47 - 43 68 66 Telex:
22805 CETA - TR. Telgraf: İZOSANAYİ - İSTAN-
BUL 22711 ORYA TR.

ERKUS

Keresteciler Sitesi, Rıza Uzun Sokak
No.15 Demirkapı—TOPÇULAR

Kaldırma ve Çektirme Makinaları
Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi

Tel: 76 20 15

EA-30

çelik halatlı kaldırma,
gerdirme ve çekirme makinası

garantilidir...

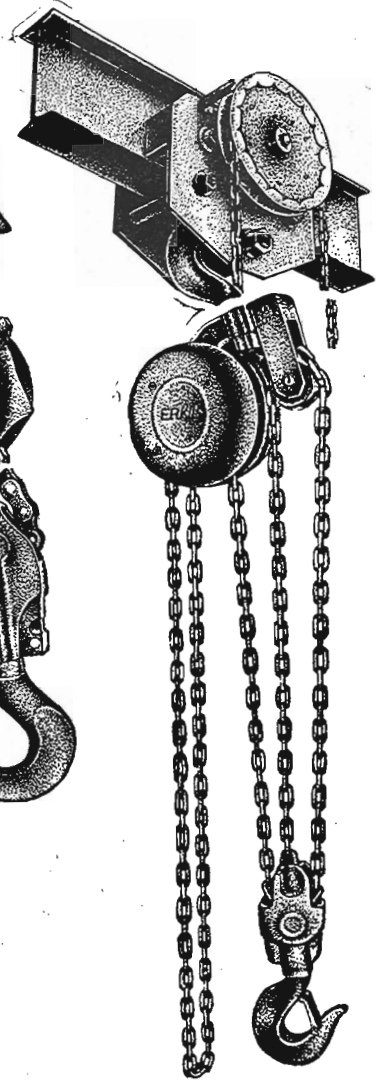
EA-1/30

zincirli kaldırma,
gerdirme ve çekirme makinası

EA-15

çelik halatlı kaldırma,
gerdirme ve çekirme makinası

caraskal

KALEPORSELEN

gelişme ve geliştirme

demektir.

Fabrika ve Merkez: Halkalı Asfaltı No: 170 Sefaköy - İSTANBUL
TEL: 79 12 10-79 12 11-79 09 48

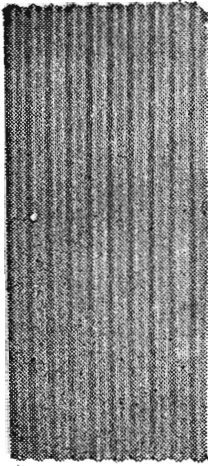
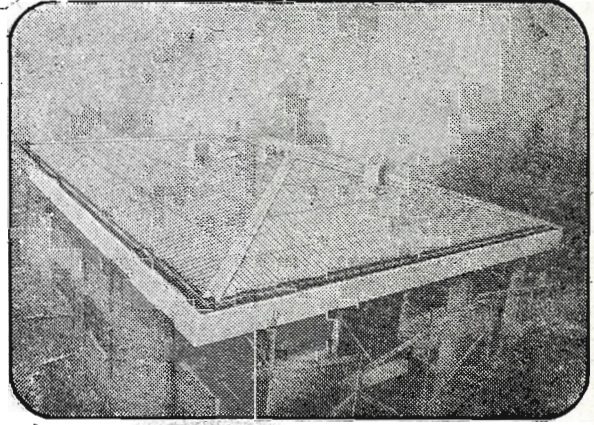
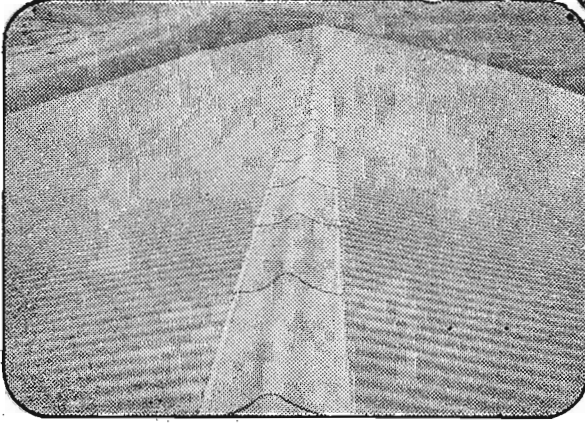
İstanbul İrtibat Büro: Okçu Musa Cad. Tutsak Sok. No: 27 Kat. 4
Karaköy - İSTANBUL TEL: 43 56 26-43 02 49

Ankara İrtibat Büro: Sıhhiye Ambarlar Cad. Beyaz Saray Ap. Kat. 1
ANKARA TEL: 29 36 11

İtış reklam stüdyosu 27 51 38

Her tür yapıya tek bir kaplama malzemesi **Onduline®**

TEKNİK ÖZELLİKLER

Uzunluk	: 200 cm.
Genişlik	: 89 cm.
Kalınlık	: 0.3 cm.
Oluk yüksekliği	: 3.2 cm.
Oluk aralığı	: 8.9 cm.
Oluk adedi	: 10 Oluk/levha
Ağırlık	: 4 kg/m ² veya 6.8 kg/levha
Mahya uzunluğu	: 89 cm.
Mahya ağırlığı	: ≈ 1.5 kg/levha
Su geçirimsizlik	: Kesinlikle su geçirmez,
Sıcağa dayanıklılık	: 110°C'ye kadar gözle görülebilen hiç bir değişiklik olmaz. Çatlama, pullanma ve yumuşama meydana gelmez.

Dış tesirlere
dayanıklılık

: Çürümez, paslanmaz,
küflenmez, kimyasal
ve biyolojik
dış tesirlerden
zarar görmez.

Renkler

: Siyah (Standart)
Kırmızı - Alüminyum
Yeşil - Mavi
(Yalnız bir yüzü.)

HER TÜR BİLGİ VE BROŞÜR İÇİN:
Merkez: Onduline Yapı Malzeme A.Ş.
Barbaros Bulvarı 76/78
Beşiktaş - İstanbul Tel.: 46 30 94 (4 hat)

Ankara Bölge Müdürlüğü:
Onduline, Tunus Caddesi 4/19
Bakantlılar - Ankara Tel.: 17 90 51

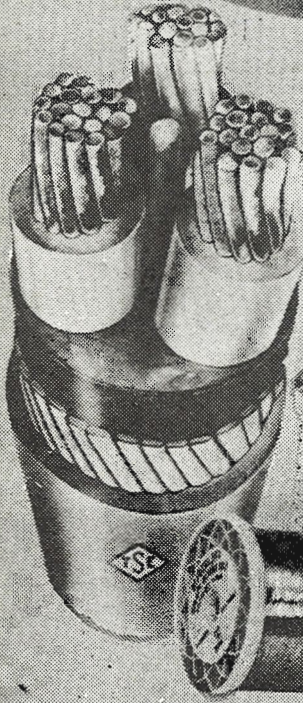
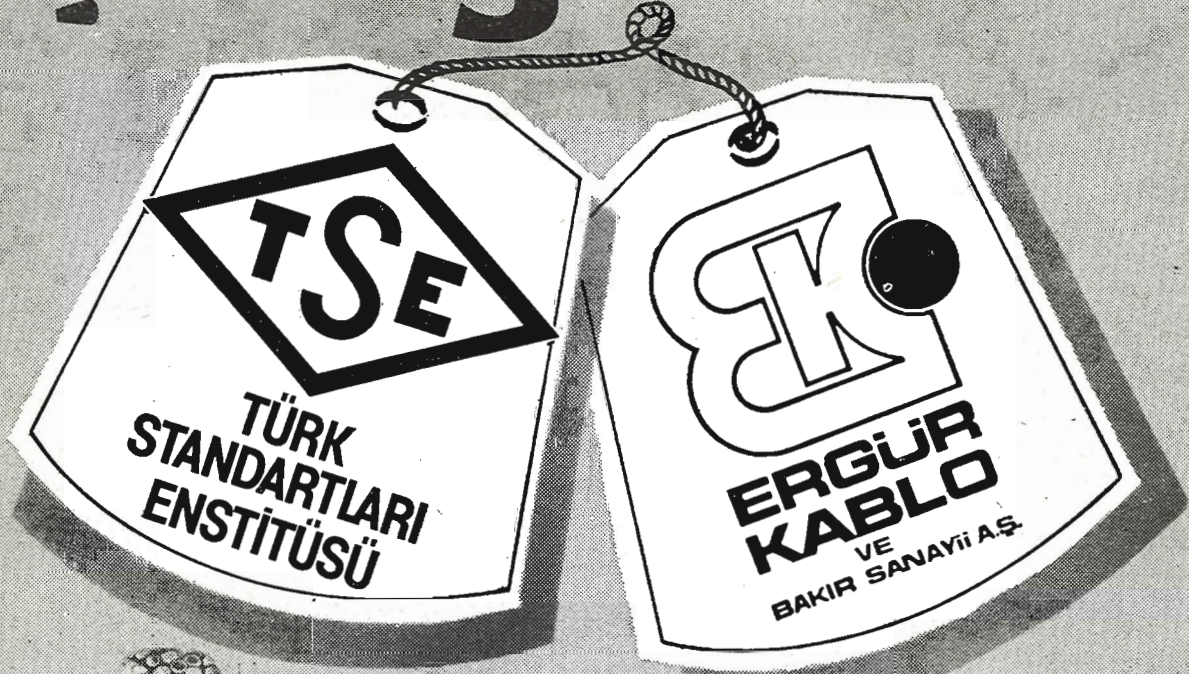

çatı ve cephe kaplamasında
Onduline
oluklu levhalar
SAĞLAM . PRATİK . EKONOMİK

İŞSİZ MÜHÜRLEME ORANI
KALİTE BELGESİNDİR

tüm bakır kablo
ve emaye tel çeşitlerinde
çifte güvence

Ulusal kaynaklarımızı değerlendiren en güçlü kuruluşlardan biri olan Ergür Kablo; modern tesislerinde en son teknik yeniliklerle ürettiği bakır kablo ve emaye bobin teli çeşitlerini T.S.E. belgesiyle, kalitesinin üstünlüğünü Ergür Kablo markasıyla pekiştirerek sunar çifte güvence ile tüketiciye...

Bu çifte güvence, gelişen ekonomimizin ve tüm ihtiyaç sahiplerinin de en büyük güvencesidir.

**uzman
kuruluş**

MERKEZ :
Okçumusa Cad. Tezgül İş Hanı No. 2
Kat 1-2 Karaköy - İstanbul
Tel: 43 65 66 - 43 65 67 Telex : 23464 EKS-TR

FABRİKA :
Sanayi Sitesi 665 Sok. No. 2-12 Denizli
Tel: 30 24 - 25 26

NASA CELİK HASIR

İnşaatlarınızda
GERÇEK EKONOMİ
YÜKSEK KALİTE
BÜYÜK KOLAYLIK

Normal demirde
%45'e kadar
tasarruf

Bst (50/55 RK) IV b
B 160 İÇİN
Ge : 2400 Kg /Cm²
B 225 İÇİN
Ge : 2800 Kg /Cm²

nasa

İNŞAAT SANAYİİ ve TİCARET A.Ş.

■ **GENEL MÜDÜRLÜK:**

CUMHURİYET BULVARI NO: 139/3, İZMİR
TELEFON: 12 62 19 - 25 35 52 TELGRAF: NASA-İZMİR
P.K.90 ,TELEKS 52289 HÜLD TR

■ **FABRİKA:**

ÇELİK HASIR FABRİKASI
ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
P.K 19,TELEFON: 2731-3252 MANİSA

■ **ANKARA BÜROSU:**

KIZILAY EMEK İŞHANI KAT 12 NO:1200
TELEFON: 18 83 88 ANKARA

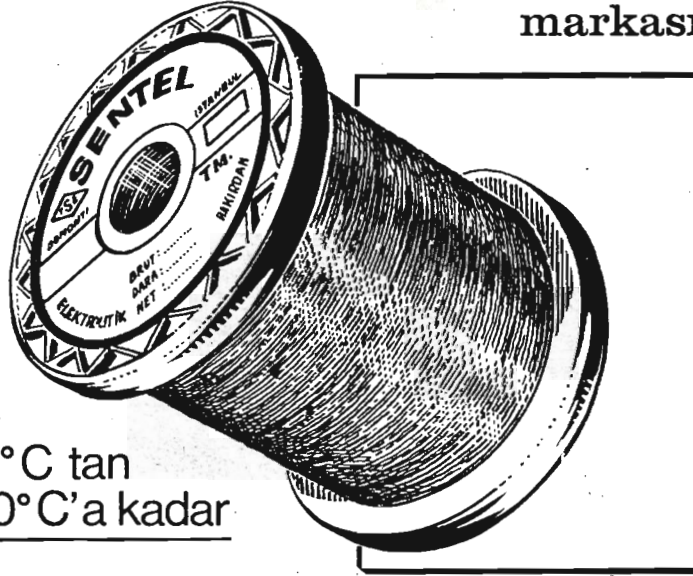

garantisi ile

SENTEL

EMAYE BOBİN TELLERİ

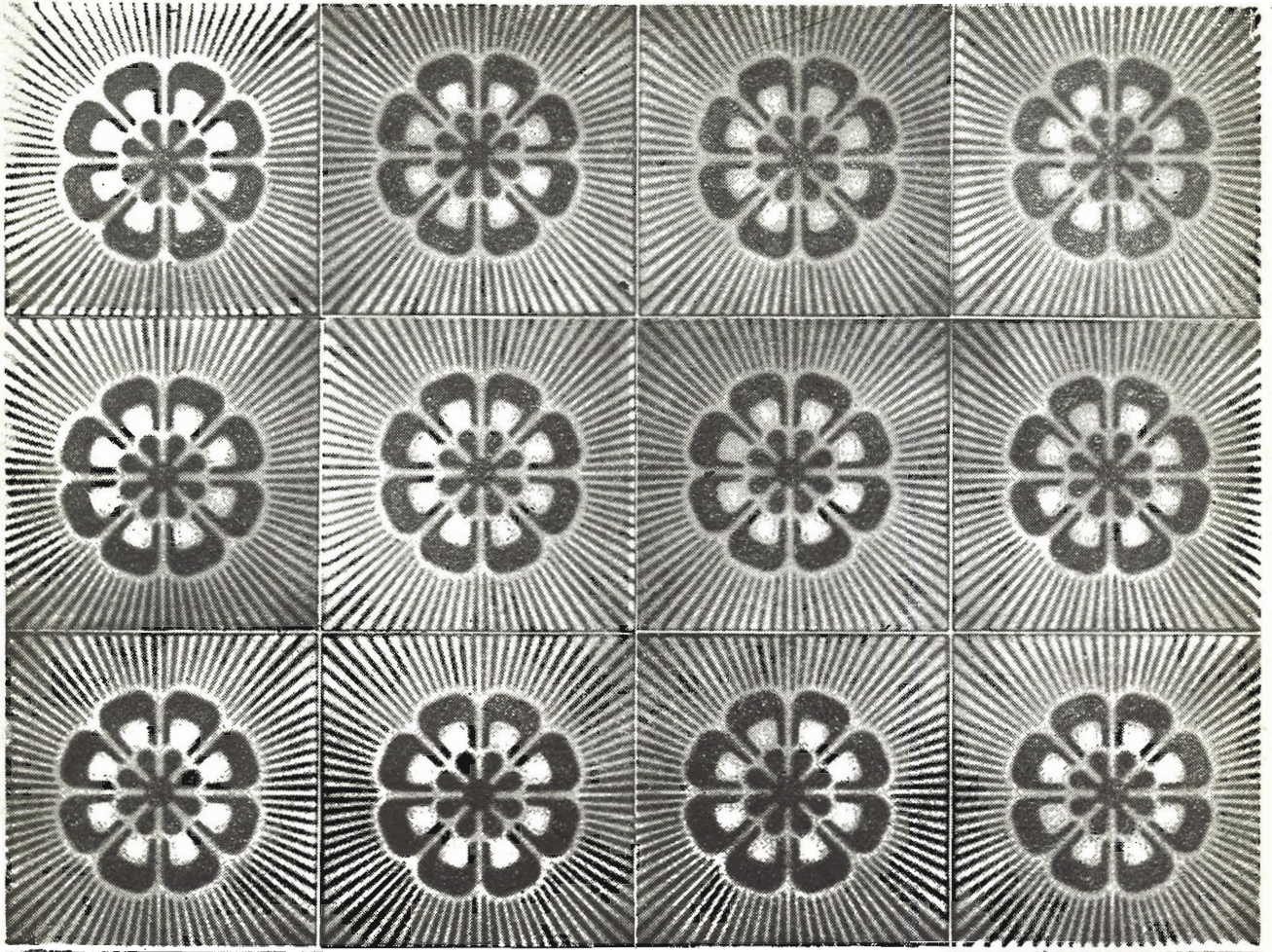
Elektro-Magnatizmanın aranan
markası

90° C tan
180° C'a kadar

SENTEL
EMAYE BOBİN TELİ SANAYİİ A.Ş.
Yeniyol Birahane S.14 Şişli - İstanbul

Tel. 404242 - 403830

20 yıldan beri "gözde fayans"

Çanakkale Seramik
Fabrikalarının tecrübesi ve tekniği
fayanslarına üstün kaliteyi...
Fayanslarının renkleri, desenleri,
istikrarlı fiyatı da yapılarınıza
benzersiz güzelliği,
uygun maliyeti
getirir.

Çanakkale Seramik
desenli fayansları

Tersane Cad., Hediye Sok., Seramik Han, Karaköy-İstanbul Tel: 43 03 55

CERAMİK